

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015

VÄLIRAPORTTI

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	5.12.2013
Tekijät	Toimeksiantaja
	Sosiaali- ja terveysministeriö
	HARE-numero ja toimeilimen asettamispäivä
	STM107:00/2011

Muiston nimi

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015. Väli­raportti

Tiivistelmä

■ Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015 kokoaa yhteen keskeisiä hallituksen toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi. Tasa-arvo-ohjelma sisältää tavoitteita ja toimenpiteitä eri teema-alueilla sekä kaikkia ministeriöitä koskevia toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvoston päätöksenteossa. Kukin ministeriö vastaa hallinnonalansa toimenpiteiden toteuttamisesta. Kaikkien ministeriöiden edustajista koostuvan tasa-arvo-ohjelmatyöryhmän tehtävänä on varmistaa ohjelman toimeenpano ja seurata ohjelman toteutumista.

Ohjelman hyväksymisen yhteydessä sovittiin, että hallitukselle annetaan väli­raportti ohjelman toimenpiteiden etenemisestä vuonna 2013. Tasa-arvo-ohjelmatyöryhmä on koonnut väli­raportin seurantatiedot. Ohjelman teemakohtaisista toimenpiteistä kaksi on jo toteutettu. Yli kaksikymmentä toimenpidettä on käynnistetty, ja niissä edetään hyvin. Runsaan parinkymmenen toimenpiteen toteutus on vielä alkuvaiheessa, ja lisätyötä toimien vauhdittamiseksi tarvitaan. Monia toimenpiteitä on saatu hyvin liikkeelle, mutta varsinkin laajempiin hankekokonaisuuksiin sisältyvien tasa-arvotoimien toteuttaminen vaatii aikaa sekä eri ministeriöiden ja muiden toimijoiden välistä tiivistä yhteistyötä. Loppuraportti ohjelman toteutumisesta annetaan hallituskauden loppuun mennessä.

Hallitusohjelman mukaisesti tasa-arvoselonteon vuoteen 2020 ulottuvat linjaukset on otettu huomioon tasa-arvo-ohjelmassa. Tasa-arvo-ohjelma on keskeinen väline selonteon linjausten toimeenpanossa ja seurannassa. Väli­raportin erillisessä osiossa tarkastellaan sellaisia tasa-arvoselonteon linjauksia, joita toteutetaan muilla kuin tasa-arvo-ohjelman toimenpiteillä.

Asiasanat

demokratia, hyvinvointi, kotouttaminen, koulutus, laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, lähisuhdeväkivalta, palkkaerot, päätöksenteko, segregatio, sukupuoli, sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen, talouspolitiikka, tasa-arvo, tasa-arvopolitiikka, terveys, tutkimus, työelämä, urakehitys

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:30	Muut tiedot	
	www.stm.fi	
ISSN-L 2242-0037	Kokonaissivumäärä	Kieli
ISSN 2242-0037 (verkkojulkaisu)	46	Suomi

ISBN 978-952-00-3626-3 (PDF)
URN:ISBN: 978-952-00-3626-3
<http://urn.fi/> URN:ISBN: 978-952-00-3626-3

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	5.12.2013
Författare	Uppdragsgivare
	Social- och hälsovårdsministeriet
	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet
	STM107:00/2011

Rapportens titel
Regeringens jämställdhetsprogram 2012–2015. Interimsrapport

Referat

■ Regeringens jämställdhetsprogram 2012–2015 samlar regeringens centrala åtgärder för att främja jämställdhet mellan könen och avskaffa diskriminering baserad på kön. Jämställdhetsprogrammet innehåller mål och åtgärder inom olika temaområden samt åtgärder som gäller alla ministerier och som syftar till integrering av könsperspektivet i statsrådets beslutsfattande. Varje ministerium ansvarar för genomförandet av åtgärderna i sina respektive förvaltningsområden. Arbetsgruppen för jämställdhetsprogrammet består av representanter för samtliga ministerier och har till uppgift att se till att programmet genomförs och följa upp genomförandet.

I samband med att programmet antogs kom man överens om att regeringen ges en interimsrapport under 2013 om hur programåtgärderna framskrider. Arbetsgruppen för jämställdhetsprogrammet har sammanställt uppföljningsuppgifterna för interimsrapporten. Av programmets tematiska åtgärder har två redan genomförts. Över tjugo åtgärder har inletts och dessa framskrider i god takt. Genomförandet av drygt tjugo åtgärder är ännu i inledningsfasen och mer arbete behövs för att påskynda dem. Många åtgärder är redan i full gång, men genomförandet av jämställdhetsåtgärder i synnerhet inom mer omfattande projekthelheter kräver tid samt ett nära samarbete mellan olika ministerier och andra aktörer. Slutrapporten om genomförandet av programmet görs i slutet av regeringsperioden.

I enlighet med regeringsprogrammet har de riktlinjer i jämställdhetsredogörelsen som sträcker sig fram till år 2020 beaktats i jämställdhetsprogrammet. Jämställdhetsprogrammet är ett centralt redskap för verkställande och uppföljning av riktlinjerna i redogörelsen. I en särskild sektion av interimsrapporten granskas riktlinjer i jämställdhetsredogörelsen som genomförs med andra än jämställdhetsprogrammets åtgärder.

Nyckelord

arbetsliv, beslutsfattande, demokrati, ekonomisk politik, forskning, hälsa, integration, integrering av ett könsperspektiv, jämställdhet, jämställdhetspolitik, karriärutveckling, kön, lag om jämställdhet mellan kvinnor och män, löneskillnader, segregation, utbildning, våld i nära relationer, välfärd

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2013:30	Övriga uppgifter www.stm.fi/svenska
ISSN-L 2242-0037 ISSN 2242-0037 (online)	Sidoantal 46
	Språk Finska

ISBN 978-952-00-3626-3 (PDF)
URN:ISBN: 978-952-00-3626-3
<http://urn.fi/> URN:ISBN: 978-952-00-3626-3

SISÄLLYS

1	Johdanto.....	5
1.1	Ohjelman tausta ja seuranta.....	5
1.2	Yhteenvedo ohjelman toimeenpanosta 2012–2013	6
2	Kaikkien ministeriöiden toimet sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi.....	9
3	Tasa-arvolainsäädäntö ja tasa-arvopoliittiset toimet.....	14
3.1	Tasa-arvolainsäädäntö.....	14
3.2	Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen työelämässä, sukupuolten välisten palkkaerojen kaventaminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen	16
3.3	Naisten urakehityksen edistäminen ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin päätöksenteossa	19
3.4	Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja segregaatoin vähentäminen koulutuksessa ja tutkimuksessa.....	22
3.5	Sukupuolten tasa-arvon edistäminen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen vahvistamisessa ja kotouttamispolitiikassa.....	25
3.6	Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen talouspolitiikkaan.....	27
3.7	Sukupuolinäkökulma hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä lähisuhde- ja perheväkivallan torjunnassa	27
3.7.1	Miesten ja naisten osallisuuden ja terveyden edistäminen.....	27
3.7.2	Lähisuhde- ja perheväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan sekä seksuaalisen väkivallan torjunta ja seksin ostoa koskevan lainsäädännön arviointi	29
3.8	Tasa-arvotyön organisointi, kehittäminen ja voimavarat.....	31
4	Tasa-arvoselonteon linjausten toimeenpano	34
	Liite 1. Valtavirtaistettavat hankkeet.....	40
	Liite 2. Markkinaehtoisesti toimivien valtio-omisteisten yhtiöiden ja valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien erityistehtävayhtiöiden hallituspaikat, naisjäsenten lukumäärä ja prosenttiosuus sekä valtion asettamien tavoitteiden toteutuminen vuosina 2010 ja 2013 pidettyjen yhtiökokousten jälkeen	43

1 JOHDANTO

1.1 OHJELMAN TAUSTA JA SEURANTA

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015 hyväksyttiin valtioneuvostossa 14.6.2012. Tasa-arvo-ohjelma perustuu hallitusohjelman kirjauksiin ja valtioneuvoston vuonna 2010 hyväksymään selontekoon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Tasa-arvo-ohjelma kokoaa yhteen keskeisiä hallituksen toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi. Tasa-arvoa edistetään kaksoisstrategialla, joka sisältää sekä erityistoimia tasa-arvon esteiden poistamiseksi että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen kaikkeen päätöksentekoon. Tämän mukaisesti tasa-arvo-ohjelma sisältää tavoitteita ja toimenpiteitä eri teema-alueilla sekä kaikkia ministeriöitä koskevia toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvoston päätöksenteossa. Kukin ministeriö vastaa hallinnonalansa toimenpiteiden toteuttamisesta.

Kaikkien ministeriöiden edustajista koostuva tasa-arvo-ohjelmatyöryhmä valmisti hallituksen tasa-arvo-ohjelman ja siihen sisältyvät toimenpiteet. Tammikuussa 2012 ohjelmaluonnoksesta järjestettiin järjestöille kuulemistilaisuus, jonka pohjalta ohjelmaluonnosta muokattiin. Työryhmän toiminta on jatkunut tasa-arvo-ohjelman hyväksymisen jälkeen seurantaryhmänä, joka vastaa ohjelman toimeenpanon varmistamisesta ja seurannasta valtioneuvostossa koko hallituskauden ajan. Työryhmän puheenjohtajana toimii sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö Päivi Sillanaukea (20.1.–30.9.2012 kansliapäällikkö Kari Välimäki).

Ohjelman hyväksymisen yhteydessä sovittiin, että hallitukselle annetaan väliraportti ohjelman toimenpiteiden etenemisestä vuonna 2013. Tasa-arvo-ohjelmatyöryhmä on koonnut väliraportin seurantatiedot, ja työtä on koordinoanut sosiaali- ja terveysministeriö. Hallitusohjelmaseurannan tapaan toimenpiteiden etenemistä tarkastellaan sekä sanallisen että värikoodeihin perustuvan arvioinnin perusteella. Arvioinnin välineenä toimivat värikoodit ovat seuraavat:

sininen =	toimenpide on toteutettu
vihreä =	toimenpide on käynnistetty ja siinä edetään hyvin
keltainen =	toteutus on alkuvaiheessa, ja lisätyötä tai päätöksiä vauhdittamisessa tarvitaan
punainen =	toimenpidettä ei ole käynnistetty

Toimenpiteestä vastaava(t) ministeriö(t) on ilmoitettu suluissa kunkin toimenpiteen jälkeen. Arvioivan osuuden lopussa mainitulta virkamieheltä saa tarvittaessa lisätietoja. Toimenpiteiden esitysjärjestys on sama kuin tasa-arvo-ohjelmassa.

Hallitusohjelman mukaisesti tasa-arvoselonteon vuoteen 2020 ulottuvat linjaukset on otettu huomioon tasa-arvo-ohjelmassa. Tasa-arvo-ohjelma on keskeinen väline selonteon linjausten toimeenpanossa ja seurannassa, ja tasa-arvo-ohjelmatyöryhmän tehtävänä on seurata tasa-arvoselonteon toimeenpanoa. Väliraportin erillisessä osiossa tarkastellaan sellaisia tasa-arvoselonteon linjauksia, joita toteutetaan muilla kuin tasa-arvo-ohjelman toimenpiteillä. Näitä ovat muun muassa sukupuolten palkkaeron kaventamista koskevat toimet (Samapalkkaisuusohjelma), Suomen toimintaan kansainvälisessä tasa-arvopolitiikassa liittyvät toimenpiteet sekä ihmiskaupan vastainen toiminta. Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus antaa eduskunnalle raportin selonteon toteutumisen edistymisestä vuoden 2016 loppuun mennessä.

1.2 YHTEENVETO OHJELMAN TOIMEENPANOSTA 2012–2013

Väliarviointia tehtäessä ohjelman hyväksymisestä on kulunut vuoden verran. Monia toimenpiteitä on saatu hyvin liikkeelle, mutta varsinkin laajempiin hankekokonaisuuksiin sisältyvien tasa-arvotoimien toteuttaminen vaatii aikaa sekä eri ministeriöiden ja muiden toimijoiden välistä tiivistä yhteistyötä. Tasa-arvon edistämistyö edellyttää pitkäjänteisyyttä ja hallinnonrajojen ylittämistä, mikä näkyy erityisesti sellaisilla alueilla kuin sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen, tasa-arvon edistäminen taloudellisessa päätöksenteossa, miesten ja naisten osallisuuden edistäminen sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjunta.

Ohjelman teemakohtaisista toimenpiteistä (yhteensä 54) kaksi on jo toteutettu. Yli kaksikymmentä toimenpidettä on käynnistetty, ja niissä edetään hyvin. Kahta tasa-arvo-ohjelman toimenpidettä ei ole vielä käynnistetty. Runsaan parinkymmenen toimenpiteen toteutus on vielä alkuvaiheessa, ja lisätyötä toimien vauhdittamiseksi tarvitaan.

Koska toimeenpanoaikaa on ollut vain runsas vuosi, voidaan arvioida, että toimia on viety eteenpäin suhteellisen hyvin. Lisätyötä kuitenkin vielä tarvitaan. Tasa-arvo-ohjelman toteuttamista jatketaan aktiivisesti ja siinä panostetaan erityisesti alkuvaiheessa olevien toimenpiteiden vauhdittamiseen. Loppuraportti ohjelman toteutumisesta annetaan hallituskauden loppuun mennessä.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen

Valtavirtaistamisen tavoitteena on saada aikaan sellaisia pysyviä muutoksia ministeriöissä (säädosvalmistelussa, budjetoinnissa, tiedontuotannossa ja tulosohtauksessa), että niiden toiminta tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä Suomessa. Valtavirtaistamisessa on edistytty, mutta ministeriöiden välillä on suuriakin eroja. Jonkin verran epäjatkuvuutta aiheuttaa henkilöstön vaihtuminen. Parhaiten on edistytty toiminnallisen tasa-arvotyön organisoimisessa: toiminnalliset tasa-arvotyöryhmät toimivat lähes kaikissa ministeriöissä. Tämä onkin edellytys päämäärätietoiselle kehittämistyölle. Kohtuullisen hyvin on edetty myös sukupuolittain eriteltyjen tilastojen ja tietojen käyttämisessä sekä lainsäädännön sukupuolivaikutusten arvioimisessa. Monessa ministeriössä sen sijaan ollaan vielä alkuvaiheessa esimerkiksi tasa-arvotavoitteiden sisällyttämisessä ministeriön strategiseen suunnitteluun sekä kattavammin hankkeisiin ja ohjelmiin tällä hallituskaudella valtavirtaistettavaksi valittujen hankkeiden (ks. liite 1) lisäksi. Myös tasa-arvo-osaamisen lisääminen esimerkiksi koulutuksella on vähäistä.

Tasa-arvolainsäädäntö

Tasa-arvolainsäädännössä on useita uudistamistarpeita. Tarkistukset liittyvät säännöksiin työpaikan tasa-arvosuunnitelmista ja palkkakartoituksista sekä tasa-arvolain laajentamiseen koskemaan sukupuolivähemmistöjen syrjintäsuojaa ja tasa-arvon edistämistä. Myös tasa-arvosuunnitteluvälvoituksen ulottaminen perusopetukseen on osa lainsäädännön uudistamista. Tasa-arvolain valvontaa on ensi vaiheessa tarkoitus uudistaa muun muassa vahvistamalla tasa-arvovaltuutetun itsenäistä ja riippumatonta asemaa sekä säätämällä uudesta, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioita käsittelevästä lautakunnasta. Edellä mainittuja muutoksia koskeva hallituksen esitys pyritään antamaan eduskunnalle syyskaudella 2013 yhdessä yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistuksen kanssa. Tasa-arvolain valvonnan mahdollisia muita muutostarpeita arvioidaan lisäksi syksyllä 2013 valmistuvan selvityksen pohjalta. Tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa koskevasta sääntelyn tarpeesta laaditaan arviomuistio vuonna 2014.

Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen työelämässä, sukupuolten välisten palkkaerojen kaventaminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

Muun muassa työelämän muutosten vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon, sukupuolienmukainen segregatio sekä naisten ja miesten väliset palkkaerot on nostettu keskeisiksi työelämän tasa-arvokysymyksiksi hallitusohjelmassa, tasa-arvo-ohjelmassa ja samapalkkaisuusohjelmassa. Työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen vaikutuksia on selvitetty myös sukupuolten tasa-arvoa koskevana kysymyksenä TEM:in vetämässä ns. Trendi-työryhmässä, jonka toimikautta jatkettiin hallituskauden loppuun. Erityisesti osa-aika-, määräaika- ja vuokratyötä sekä itsensä työllistäjien asemaa on tarkasteltu sukupuolinäkökulmasta. Ryhmän työ on kesken, ja on tärkeää, että työryhmä sopii loppukaudellaan toimenpiteistä tasa-arvon edistämiseksi ko. alueilla. Työurien segregatian lieventämistä koskevat toimet ovat kiinteä osa VALTAVA-kehittämisohjelmaa. Samapalkkaisuusohjelman lisäksi palkkaerojen kaventamista tavoitteellaan muun muassa tasa-arvolainsäädännön uudistamisella ja palkkakartoitusten analyysien julkistamisella, jossa valtiosektori toimii päänavaajana. Tasa-arvo-ohjelma sisältää useita työn- ja perhe-elämän yhteensovittamista edistäviä toimenpiteitä. Näistä on jo toteutettu isien oikeuksia vanhempainvapaisiin vahvistava muutos vuoden 2013 alusta. Lisäksi tänä vuonna hallituksessa on sovittu toimenpidekokonaisuudesta, joka edesauttaa vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyön tekemiseen ja lisää hoitojärjestelmän joustavuutta. Perhevapaalta työhön palaavien oikeuksia koskeva selvitys on vielä kesken, ja perhevapaiden kehittäminen edelleen perheiden moninaisuuden näkökulmasta edellyttää lisätyötä.

Naisten urakehityksen edistäminen ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin päätöksenteossa

Sukupuolten tasapuolinen edustus yritysten johtotehtävissä on ollut ajankohtainen tasa-arvokysymys niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Toimet naisten osuuden kasvattamiseksi valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa ovat tuottaneet tulosta, ja tämä myönteinen kehitys on jatkunut myös tällä hallituskaudella aktiivisten toimenpiteiden myötä. Keinot naisten ja miesten tasapuolisen edustuksen lisäämiseksi pörssiyhtiöiden hallituksissa ovat tarkastelussa EU-tasolla suuria pörssiyhtiöitä koskevan tasa-arvodirektiivin valmistelussa vuoden 2013 aikana. Mahdollisista kansallisista lisätoimista päätetään kesällä 2014. Lisäksi tasa-arvoa ja naisten urakehitystä edistäviä toimia viedään eteenpäin useissa hankkeissa, muun muassa NaisUrat -projektissa, johtamisen kehittämisverkostossa sekä syksyllä 2013 aloittavassa EU-Progress-hankkeessa. Lisää työtä tarvitaan muun muassa sukupuolinäkökulmaisen rekrytointi- ja johtajuustilastoinnin vakiinnuttamisessa koskien niin yksityistä kuin julkistakin sektoria.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja segregatian vähentäminen koulutuksessa ja tutkimuksessa

Koulutusta ja tutkimusta koskeva osio sisältää laaja-alaisia uudistushankkeita, kuten koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpidekokonaisuuden ja opetussuunnitelmien perusteiden uudistamisen. Näihin molempiin sisältyy sukupuolten tasa-arvoa edistäviä tavoitteita ja toimia. Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita uudistaville oppiainetyöryhmille on annettu kysymyksiä siitä, miten sukupuolten tasa-arvoa on mahdollista edistää eri oppiaineissa. Olennaista on se, että näiden konkreettisten työkalujen kautta sukupuolitietoisuus ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen sisällytetään osaksi opetusta ja opetussuunnitelmien perusteita. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus seuraavat oppilaitosten tasa-arvosuunnittelun toteutumista ja laajemmin tasa-arvon edistämistä muun muassa Vipunen-raportointiportalilla, jossa sukupuoli on yhtenä valintatekijänä. Sukupuolten tasa-arvon sisällyttäminen osaksi opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta on edennyt muun muassa erillisellä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus perusopetuksessa -täydennyskoulutusohjelmalla. Sitä vastoin tasa-arvon edistäminen oppimateriaaleissa edellyttää vielä konkreettista lisätyötä. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tasa-arvotyön tukemisen

tärkeänä välineenä on oppilaitosten toiminnan raportointi, jossa myös toimet tasa-arvon edistämiseksi ovat mukana. Korkeakoulut ja yliopistot raportoivat vuonna 2014 samassa yhteydessä myös nais- ja sukupuolentutkimuksen tilasta. Olennaista on varmistaa jatkotoimet tasa-arvon ja sukupuolentutkimuksen edistämiseksi edellä mainitun raportoinnin pohjalta. Sama koskee tasa-arvoa ja naisten tutkijanuraa koskevien kysymysten sisällyttämistä osaksi yliopistojen neliportaisen tutkijanuramallin soveltamisen ja vakinaistamispolkujen toteuttamisen arviointia.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen vahvistamisessa ja kotouttamispolitiikassa

Valtioneuvoston selonteossa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta pidettiin tärkeänä, että päätöksentekoa koskevien määrällisen tasa-arvotavoitteiden lisäksi sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan demokratian ja kansalaisvaikuttamisen edistämiseen. Selonteossa myös korostettiin sukupuolinäkökulman vahvistamista yhdenvertaisuuspolitiikassa ja muun muassa maahanmuuttopolitiikassa. Näitä tavoitteita on viety konkreettisesti eteenpäin ensiksikin sisällyttämällä sukupuolinäkökulma demokratiapoliittisen selonteon valmisteluun, ml. ulkopuolinen demokratian tilan arviointi ja demokratiaindikaattoreiden kehittäminen vuonna 2013. Lisäksi sukupuolinäkökulma ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia maahanmuuttajanaisia koskevat erityiskysymykset on otettu mukaan valtion kotouttamisohjelman ja laajemmin kotouttamispolitiikan toimeenpanoon ja ruohonjuuritason toimiin. Erityisesti tämä näkyy väkivallan vastaisessa työssä, palveluiden parantamisessa ja kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä. Tavoitteena on kehittää kotoutumista edistäviä palveluja ja niihin ohjaamista eri seurantajärjestelmistä saadun tiedon pohjalta.

Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen talouspolitiikkaan

Tasa-arvoselonteossa talouspolitiikka nostettiin esiin alueena, jossa on kiinnitetty vain vähän huomiota päätösten vaikutuksiin naisiin ja miehiin. Tasa-arvo-ohjelmassa keskitytään uutena avauksena erityisesti veropolitiikkaan. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus tekee valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta selvityksen veropoliittisten ratkaisujen vaikutuksista naisten ja miesten tasa-arvoon. Selvitys valmistuu kesällä 2014. Tärkeää on, että selvityksen tulokset toimivat pohjana sukupuolinäkökulman sisällyttämiselle osaksi veropoliittista valmistelua ja päätöksentekoa.

Miesten ja naisten osallisuuden ja terveyden edistäminen

Erityisesti yksittäisissä konkreettisissa hankkeissa sukupuolinäkökulman sisällyttäminen terveyden ja osallisuuden edistämiseen on edennyt hyvin. Tämä näkyy muun muassa terveyden edistämisen määräraha- ja romaniväestön elinolosuhteita, terveyttä ja hyvinvointia kartoittavan tutkimuksen suunnittelussa. Sosiaali- ja terveysalan tilastotuotannossa suurin osa tilastoista on saatavissa sukupuolen mukaan, ja väestöryhmittäisten tietojen parempi saatavuus on kehittämiskohteena. Keskeinen kysymys on se, miten sukupuolen mukaan eriteltyä tilastotietoa analysoidaan ja käytetään päätöksenteon pohjana. Hallitusohjelmassa mainitut laajemmat hankkeet, kuten nuorisotakuun toimeenpano, ovat vielä kesken, ja tässä vaiheessa on vaikea arvioida, minkälaiseksi sukupuolten tasa-arvon edistäminen näissä hankkeissa muotoutuu. Asiantuntija-avusteisesta huoltoriitojen sovittelusta on saatu myönteisiä kokemuksia, ja tavoitteena on asiantuntija-avusteisen sovittelun valtakunnallistaminen.

Lähisuhde- ja perheväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan sekä seksuaalisen väkivallan torjunta ja seksin ostoa koskevan lainsäädännön arviointi

Lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisemiseksi hallitus on jatkanut Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishankkeen toteuttamista. Lukuisia toimenpiteitä (muun muassa väkivallan

ehkäisymateriaalia työntekijöille ja kampanja seksuaalisesta väkivallasta nuorille) on käynnistetty tai saatu valmiiksi. Erillisrahoitusta ohjelmalle ei ole osoitettu, ja siten eniten resursseja vaativat toimenpiteet ovat vielä kesken. UM:n johdolla on valmisteltu Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen ratifiointia, joka edellyttää muun muassa erityispalvelujen kehittämistä väkivallan uhreille ja turvakotiverkoston vahvistamista. Seksuaalirikoslainsäädännön uudistaminen, joka turvaa paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden, on edennyt, ja luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausunnoilla.

Tasa-arvotyön organisointi, kehittäminen ja voimavarat

Osio sisältää laajoja, sekä tasa-arvopolitiikan sisältöihin että organisointiin liittyviä kehittämishankkeita. Monissa näistä ollaan vielä alkuvaiheessa. Muun muassa mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa pohtiva työryhmä antaa alkuvuodesta 2014 väliraporttinsa, jonka pohjalta sovitaan jatkotoimista. Syyskuussa sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän transsukupuolisen sukupuolen vahvistamisesta annetun lain uudistamiseksi. Syrjinnän ja sukupuolten tasa-arvon seurannan parantamiseksi ollaan kehittämässä työsyöjinnän seurantamallia. Tasa-arvopolitiikan ja laajemmin ihmisoikeuspolitiikan seurantaindikaattorien luomiseksi tarvitaan vielä työtä. Rakennerahastopolitiikan puolella myönteistä on sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen strategian valmistuminen, mutta varsinaista tasa-arvo-ohjelmaan kirjattua tasa-arvon tukirakennetta ei ole suunnitteilla. Alue- ja paikallishallinnossa sukupuolten tasa-arvon edistäminen on sisällytetty osaksi aluehallintovirastojen strategista tulossopimusta ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategiaa. Myös kunnissa on viime vuosina parannettu konkreettisia valmiuksia tasa-arvon edistämiseen. Keskeinen kysymys tulevaisuudessa on tasa-arvoa edistävän toiminnan vakiinnuttaminen rakennerahastopolitiikassa ja alue- ja paikallishallinnossa.

2 KAIKKIEN MINISTERIÖIDEN TOIMET SUKUPUOLINÄKÖKULMAN VALTAVIRTAISTAMISEKSI

Hallitusohjelma

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on keskeinen yhteiskunnallinen päämäärä. Tämä tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Molemmilla sukupuolilla tulee olla yhtäläiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet. Jatketaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista lainvalmistelussa, talousarvion laadinnassa sekä muissa tasa-arvon kannalta merkittävissä hankkeissa.

Tasa-arvo-ohjelma

1 Lainsäädäntöhankkeisiin sisällytetään sukupuolivaikutusten arviointi

Toimenpiteet ja arviointia

Vuonna 2012 annettiin yhteensä 199 hallituksen esitystä. Sukupuolivaikutuksia tai esityksen kohdentumista naisten ja miesten kannalta on arvioitu 28 esityksessä (vuonna 2011 22 esityksessä yhteensä 150 esityksestä). Sukupuolivaikutusten arviointi sisältyi siis noin neljääntoista prosenttiin (14 %) annetuista hallituksen esityksistä. Kymmenessä esityksessä on tehty perusteellisempi arviointi (STM 4; OKM 2; TEM 2; SM 1; MMM 1).

Sukupuolinäkökulma hallituksen esityksissä 2012

	VM	OM	UM	SM	OKM	PLM	TEM	YM	STM	MMM	LVM	VNK	Yhteensä
HE:t, joissa sukupuolivaikutuksia tai kohdentumista arvioitu	2	1	3	1	4	1	4	0	10	2	0	-	28
HE:t yhteensä	44	25	12	8	14	4	18	9	29	13	23	-	199

Sukupuolivaikutusten arviointia pidetään osana muuta vaikutusarviointityötä ja sen kehittämisen katsotaan kuuluvan osaksi säädösvalmistelun yleistä kehittämistä. Päävastuu vaikutusarvioinnin toteuttamisesta on säädösehdotuksen valmistelijalla tai työryhmällä. Kolmessa (vuonna 2011 neljässä) ministeriössä toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä kuitenkin osallistuu sukupuolivaikutusten arvioinnin tarpeen selvittämiseen tai varsinaiseen arviointiin.

Sukupuolivaikutukset huomioineiden säädösehdotusten osuus vuosittain annetuista esityksistä on kasvanut vuosittain, mutta hitaasti. Ohjeistus sukupuolivaikutusten arvioinnista sisältyy OM:n vuonna 2007 julkaisemiin Säädösehdotusten vaikutusten arviointi -ohjeisiin ja viime vuosina järjestetyissä yleisissä vaikutusarviointikoulutuksissa sukupuolivaikutukset ovat olleet mukana. Myös erityisesti sukupuolivaikutusten arviointiin keskittyvälle koulutukselle on kuitenkin tarvetta. Vaikka lähtökohtaisesti kaikki esitykset tulee arvioida sukupuolinäkökulmasta, olennaista on lisätä valmiutta tunnistaa esitykset, joilla on todellista relevanssia sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta ja arvioida niiden vaikutukset huolella. STM tuleekin järjestämään suvauksesta ministeriökohtaiset koulutukset syksyn 2013 aikana.

2 Ministeriöt valmistelevat talousarvioesityksensä sukupuolinäkökulman huomioon ottaen.

Toimenpiteet ja arviointia

Valtiovarainministeriön budjetin laatimismääräyksissä todetaan, että pääluokkaperusteluihin tulee sisällyttää ”yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta.” Kahdeksan ministeriötä raportoi, että sen vuotta 2013 koskevan talousarvioesityksen pääluokkaperusteluissa esitetään yhteenvetotarkastelu sukupuolten tasa-arvon kannalta merkittävistä toimista. Sukupuolinäkökulmaa oli kattavimmin huomioitu (ja raportoitu) VNK:n, UM:n, SM:n, OKM:n, TEM:n ja STM:n talousarvioesityksissä. Hyvänä käytäntönä voidaan pitää sitä, että budjettivirkamiehet voivat valmistelussa hyödyntää ministeriössä olevaa tasa-arvo-osaamista ja TAE valmistellaan myös tältä osin asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä. Yhteensä kuudessa (vuonna 2011 5) ministeriössä toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä oli osallistunut yhteenvetotarkastelun laatimiseen (OM, SM, OKM, PLM, TEM, STM). Nykyistä käytäntöä, jossa sukupuolinäkökulma sisällytetään pääluokkaperusteluihin, pidetään joiltain osin ongelmallisena ja toisaalta myös riittämättömänä valtavirtaistamistoimenpiteenä. Asiasta on käyty keskusteluja toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkostossa ja kehittämistarve sukupuolinäkökulman paremmaksi huomioimiseksi talouden ja suunnittelun prosesseissa on todettu.

3 Ministeriöt tuottavat ihmisiä koskevat tiedot ja tilastot sukupuolen mukaan eritellysti.

Toimenpiteet ja arviointia

Vaikka ministeriöiden välillä on eroja, katsovat lähes kaikki ministeriöt, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen tilastojen ja tiedon tuottamisessa on vakiintunut tai vähintäänkin työ etenee hyvin. Ihmisiä koskevat seurantaindikaattorit, jos sellaisia on, eritellään sukupuolen mukaan puolesta

ministeriöistä. Erillisiä tasa-arvoindikaattoreita on käytössä kahdeksassa ministeriössä (OM, SM, OKM, TEM, STM, MMM, UM, YM). Näistä osa lienee kuitenkin henkilöstöä koskevia tasa-arvotietoja (esim. ilmapiirikyselyt ja tasa-arvobarometrit), eikä siis varsinaista valtavirtaistamista. Sukupuolen mukaan eroteltua tietoa kerätään, analysoidaan ja hyödynnetään ministeriöissä päätöksenteon tukena usein tai vähintäänkin toisinaan.

4 Sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan hallinnonalan virastojen ja laitosten tulosohejaukseen.

Toimenpiteet ja arviointia

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista arvioitiin ministeriöiden vuoden 2012 strategioissa, toimintasuunnitelmissa, hallinnonalan tulossopimuksissa sekä seurannan asiakirjoissa. Seitsemässä ministeriössä sukupuolinäkökulma oli mukana hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa solmittavissa tulossopimuksissa. Lisäksi lähes puolet ministeriöistä sisällytti sukupuolinäkökulmaa jollain tavalla ministeriön strategiaan ja vuosittaisiin tai nelivuotisiin toimintasuunnitelmiin tai niitä koskeviin ohjeisiin. Yhdessätoista ministeriössä sukupuolinäkökulma oli mukana seurannan asiakirjoissa, kuten esimerkiksi strategian seurannassa tai toimintakertomuksessa. Osa näistä kirjauksista tosin liittyy henkilöstöön eikä ministeriön toimintaan (vrt. Valtiokonttorin ohje henkilöstötilinpäätökseen perustuvasta raportoinnista Dnro VK 510/03/2010). VM kehittää yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa koko valtioneuvoston tulosohejausta ja julkaisi keväällä 2013 uutta ohjeistusta ns. tuloskorttien muodossa. Yksi julkaistuista tuloskorteista käsittelee sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista tulosohejaukseen.

Sukupuolinäkökulma ministeriöiden suunnittelun ja seurannan asiakirjoissa 2012

	VM	OM	UM	SM	OKM	PLM	TEM	YM	STM	MMM	LVM	VNK	Yhteensä
Sukupuolinäkökulma mukana strategiassa		x		x	x				x			x	5
Sukupuolinäkökulma mukana suunnitteluasiakirjoissa				x	x		x		x	x		x	6
Sukupuolinäkökulma mukana tulosohejauksessa	x			x	x	x	x		x	x			7
Sukupuolinäkökulma mukana seurannan asiakirjoissa		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11

5 Sukupuolinäkökulma sisällytetään virkamiesten ja johdon peruskoulutuksiin, kuten perehdyttämiskoulutuksiin.

Toimenpiteet ja arviointia

Lähes kaikissa ministeriöissä on tarjolla jonkinlaista tukea sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toteuttamiseksi, vähintäänkin tietoa intranetissä. Suurimmassa osassa ministeriöitä aihe on jollain tavalla mukana uusien virkamiesten perehdyttämiskoulutuksessa, ja neljässä ministeriössä (vuonna 2011 viidessä) sillä on koulutuksessa oma erillinen osionsa (OKM, TEM, UM, STM). Lisäksi ainakin neljässä ministeriössä on tarjottu aiheesta erillistä koulutusta ja neljässä ministeriössä on ollut erillisiä selvityksiä tai kehittämishankkeita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen tukemiseksi.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen koulutus ja muu tuki ministeriöissä 2012

	VM	OM	UM	SM	OKM	PLM	TEM	YM	STM	MMM	LVM	VNK	Yhteensä
Tarjottu erillistä koulutusta			x	x			x						3
Mukana perehdyttämiskoulutuksessa		x	x		x	x	x		x	x		x	8
Muuta asiantuntemusta tai tukea esim. intrassa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		11
Kehittämishankkeita tai selvityksiä			x	x		x	x						4

6 Jokainen ministeriö valtavirtaistaa sukupuolinäkökulman vähintään yhdellä merkittävällä toimialallaan tai hankkeessaan, jolla on yhtymäkohta hallituksen painopistealueiden toimeenpanoon.

Toimenpiteet ja arviointia

Kaikissa ministeriöissä on valittu vähintään yksi hanke tai ohjelma, johon sisällytetään sukupuolinäkökulma. Liitetaulukossa 1 on esitetty perus- ja seurantatietoja hankkeista. Hankkeiden on tarkoitus toimia pilotteina, joiden myötä ministeriöt kehittävät sukupuolinäkökulman sisällyttämistä yleisemminkin hanketoimintaansa. Kuuden hankkeen tavoite- ja asettamisasiakirjoissa mainitaan tasa-arvo. Kuuden hankkeen toimenpiteissä ja alahankkeissa edellytetään sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista. Viidessä hankkeessa osallistujat ovat saaneet tasa-arvokoulutusta ja neljässä hankkeessa kohderyhmää on tarkasteltu sukupuolinäkökulmasta sekä tietoja eritelty sukupuolen mukaan.

Pilottihankkeiden toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi on käsitelty vuoden 2012 aikana ministeriöiden toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkoston kokouksissa. Tavallinen haaste on ollut valtavirtaistamisen hidas ja osittainen toimeenpano. Hyviä käytäntöjä on jaettu ja hankkeita haastettu vahvempiin toimiin sukupuolinäkökulman sisällyttämiseksi hankkeeseen. Joitakin esimerkkejä hyvistä käytännöistä:

- Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen ohjelmassa on kehitetty sukupuolen mukaan eriteltyjä indikaattoreita
- Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus-ohjelmassa, Metsäohjelmassa ja Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa on luotu erityisiä tasa-arvotavoitteita
- Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen ja Maahanmuuttostrategian valmistelussa on panostettu sukupuolivaikutusten arviointiin

Ministeriöissä nähdään, että vastuu hankkeiden valtavirtaistamisesta on pääasiassa vastuuvälittäjällä, mutta useassa ministeriöissä myös toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä käy keskeiset hankkeet läpi. Joissakin ministeriöissä on käytäntöjä sukupuolinäkökulman sisällyttämisestä hankerahoitusten hakuprosesseihin (ainakin OKM, TEM, UM). Viidessä ministeriössä hankerahoituksen seurantaan ja arviointiin sisältyy sukupuolinäkökulmaa. Esimerkkejä näistä ovat muun muassa SM:n Solid-rahastojen, OKM:n veikkausvoittovarojen ja STM:n terveyden edistämisen määrärahojen sekä UM:n kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeiden tukikäytännöt. Kaikissa ministeriöissä ei ole hankerahoitusta.

7 Jokaisessa ministeriössä on toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti.

Toimenpiteet ja arviointia

Vuoden 2012 lopussa kaikilla ministeriöillä oli virallisesti asetettu toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä (vuonna 2011 10). Ryhmät olivat kokoontuneet kahdesta

kuuteen kertaan vuodessa, tyypillisin kokousmäärä oli neljä/vuosi. Pääosin työryhmät ovat toimineet aktiivisemmin ja vakiintuneemmin kuin edellisenä vuonna.

Ryhmien tehtävänä on pääsääntöisesti sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen suunnittelu, koordinointi ja seuranta ministeriössä. Koko hallinnon alaa koskevia suunnittelu- ja koordinoitavien tehtävien osalta on neljän ministeriön ryhmillä. Yleisimmin käsiteltyjä asioita työryhmissä vuoden 2012 aikana olivat tulohajautus, lainvalmistelu sekä hankkeet ja ohjelmat. Lisäksi yhteensä kuudessa (vuonna 2011 kahdeksassa) ministeriössä ryhmät käsittelevät myös henkilöstöpoliittisia tasa-arvoasioita ja yhdenvertaisuusasioita. Kuusi (vuonna 2011 viisi) ministeriötä on vienyt tasa-arvoasioita myös ministeriön johtoryhmän käsiteltäväksi. Jotta tasa-arvoa voisi edistää suunnitelmallisesti kuten laki edellyttää, tarvitaan suunnitelma. Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman tekeminen on monessa ministeriössä ollut ensimmäisten toimintavuosien suuri haaste. Täysin valmiita malleja ei ole, koska suunnitelman täytyy soveltua ko. organisaation toimintoihin ja toimintakulttuuriin. Oleellista on, että suunnitelma sisältää tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja aikataulun sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi ministeriön keskeisiin prosesseihin: talouden suunnittelu, lainvalmistelu, hankkeet ja ohjelmat sekä tulohajautus. Myös tilastoinnille, koulutukselle ja viestinnälle on hyvä asettaa tasa-arvotavoitteet. Vuoden 2012 lopussa toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on yhteensä kuudella ministeriöllä. Neljä ministeriötä valmisti tai uudisti aiempaa suunnitelmaa (OM, TEM, STM, VM). Useat suunnitelmat ovat nelivuotisia ja kattavat hallituskauden.

8 Jokaisessa ministeriössä on vähintään yhden virkamiehen toimenkuvaan kirjattu valtavirtaistamisen koordinointi ja edistäminen.

Toimenpiteet ja arviointia

Seitsemässä ministeriössä sukupuolten tasa-arvon edistäminen tai sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on kirjattu vähintään yhden henkilön tehtäväkuvaan. Vuonna 2011 näin ilmoitti 10 ministeriötä.

9 Ministeriöt raportoivat vuosittain sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen etenemisestä.

Toimenpiteet ja arviointia

Kaikki ministeriöt ovat raportoineet vuoden 2012 toiminnasta, vaikka osa tiedoista on puutteellisia. Tasa-arvoyksikkö yhteistyössä toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkoston ja hallituksen tasa-arvo-ohjelman seurantatyöryhmän kanssa jatkaa arvioinnin ja seurannan kehittämistä.

10 Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä seuraa valtavirtaistamisen etenemistä säännöllisesti ja antaa ministeriöille suosituksia sen tehokkaammasta toimeenpanosta.

Toimenpiteet ja arviointia

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä on käsitellyt valtavirtaistamista kokouksessaan syksyllä 2012.

11 Kansliapäällikkökokous käsittelee valtavirtaistamisen toimeenpanokysymyksiä säännöllisesti.

Toimenpiteet ja arviointia

Valtavirtaistamista käsitellään kansliapäällikkökokouksessa todennäköisesti syksyllä 2013.

12 Toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkosto tukee toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien työtä.

Toimenpiteet ja arviointia

Ministeriöiden toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkosto kokoontui syyskuussa 2012 – toukokuussa 2013 kahdeksan kertaa. Verkoston toimintaa koordinoi STM/tasa-arvoyksikkö ja kukin ministeriö järjestää kokoukset vuorollaan. Kokouksissa on käsitelty ministeriöiden valtavirtaistettavia hankkeita, hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa, valtavirtaistamisen seurantaan sekä ministeriöiden toiminnallisen tasa-arvotyön menetelmiä ja haasteita. Verkosto on valtioneuvoston sisäisen tasa-arvotyön kannalta tärkeä kehittämisseskustelun ja tiedonvaihdon foorumi.

Valtavirtaistamista koskevat seurantatiedot perustuvat vuoden 2012 valtavirtaistamisen seurantaraporttiin, joka on koostettu yhteistyössä ministeriöiden ja sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikön kanssa.

3 TASA-ARVOLAINSÄÄDÄNTÖ JA TASA-ARVOPOLIITTISET TOIMET

3.1 TASA-ARVOLAINSÄÄDÄNTÖ

Hallitusohjelma

Tasa-arvolain ja tasa-arvosuunnittelun toimivuutta seurataan yhdessä työelämän osapuolten kanssa.

Valmistellaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa eduskunnalle annettavaksi eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta, ja vahvistetaan valvontaa ja tehostetaan hallintoa sen toimeenpanemiseksi. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina. — Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistelee yhdenvertaisuutta ja työelämän sääntelyä koskevat muutokset.

Tasa-arvo-ohjelma

13 Selvitetään yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa työpaikan tasa-arvosuunnitelman laatimista koskevien tasa-arvolain säännöksiä muutostarpeet. Erityisesti on selvitettävä palkkakartoitusta koskevien säännöksiä täsmentämistä, luottamushenkilöiden tiedonsaantioikeuksien tarkentamista ja henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien turvaamista. Selvityksen pohjalta valmistellaan kolmikantaisesti tarpeelliset muutokset tasa-arvolakiin. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Työpaikan tasa-arvosuunnitelmaa koskevien tasa-arvolain säännösten tarkistamista valmistelevaan asetettiin työryhmä syksyllä 2012. Työryhmä luovutti mietintönsä 25.6.2013. Työryhmä ehdottaa, että palkkakartoituksesta säädettäisiin uudessa pykälässä, johon kirjattaisiin tasa-arvosuunnitelman osana tehtävän palkkakartoituksen tarkoitus, velvollisuus selvittää naisten ja miesten välisten selkeiden palkkaerojen syyt sekä velvollisuus korjata palkkaerot, joille ei ole hyväksyttävää syytä. Työryhmä lisäksi ehdottaa, että tasa-arvosuunnitelma voitaisiin laatia vähintään joka toinen vuosi nykyisen vuosittaisen tarkastelun sijasta, henkilöstön edustajien asemaa korostettaisiin ja lakiin sisällytettäisiin velvollisuus tiedottaa henkilöstölle tasa-arvosuunnitelmasta ja sen päivittämisestä. Ehdotus on laadittu hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän

ehdotukset olivat lausuntokierroksella 26.6.–30.8.2013. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskaudella 2013 yhdessä yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistuksen kanssa.

Yhteyshenkilö: Johanna Hautakorpi, STM

14 Tasa-arvolain ja tasa-arvosuunnittelun toimivuutta seurataan yhdessä työelämän osapuolten kanssa toteuttamalla sitä koskeva seurantatutkimus vuonna 2014. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Seurantatutkimusta valmistellaan vuonna 2013, toteutus on vuonna 2014.

Yhteyshenkilö: Johanna Hautakorpi, STM

15 Uudistetaan tasa-arvolain valvontaa koskevaa lainsäädäntöä ottaen huomioon yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen ja muut uudistamistarpeet, muun muassa lisätään lakiin sovintoa koskevat säännökset sekä tutkitaan mahdollisuuksia vireillepano-oikeuden laajentamiseen tasa-arvoasioita käsittelevässä lautakunnassa. (STM, OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa tasa-arvovaltuutettua sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa koskevat lakiehdotukset samoin kuin tasa-arvolain tekniluonteiset muutosehdotukset on sisällytetty yhdenvertaisuuslainsäädäntöä koskevaan hallituksen esitykseen, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskaudella 2013. Uudistuksen toisen vaiheen sovintomenettelyä ja vireillepano-oikeutta lautakunnassa koskeva selvitys julkaistaan syksyllä 2013.

Yhteyshenkilö: Terhi Tulkki, STM

16 Säädetään tasa-arvolaissa sukupuolivähemmistöihin kuuluvien syrjintäsuojasta ja tasa-arvon edistämisestä. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Hallituksen esityksen valmistelua jatkettiin keväällä 2013 lausuntopalautteen pohjalta. Tarkoituksena on, että tasa-arvolakia täydennettäisiin säännöksillä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellosta ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien tasa-arvon edistämisestä. Muutoksella turvattaisiin sukupuolivähemmistöihin kuuluvien osalta perustuslaissa tarkoitettua syrjinnän kiellon toteutumista. Esitys on tarkoitus antaa yhdenvertaisuuslain uudistuksen yhteydessä syyskaudella 2013.

Yhteyshenkilö: Johanna Hautakorpi, STM

17 Perusopetusta antavien oppilaitosten tasa-arvosuunnittelusta säädetään tasa-arvolaissa. Selvitetään oppilaitoksia koskevan syrjintäkiellon laajentamista myös perusopetusta antaviin oppilaitoksiin. Selvitetään tasa-arvosuunnitteluvaikeuksista säättämistä varhaiskasvatuksessa. (STM, OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Hallituksen esityksen valmistelua jatkettiin keväällä 2013 lausuntopalautteen pohjalta. Esitys perusopetusta antavien oppilaitosten tasa-arvosuunnittelusta on tarkoitus antaa yhdenvertaisuuslain uudistuksen yhteydessä syyskaudella 2013. Selvitysten suunnittelu on vielä kesken.

Yhteyshenkilö: Johanna Hautakorpi, STM

18 Tutkitaan mahdollisuutta säätää tasa-arvolaisissa viranomaisille velvoite toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laatimiseen. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Selvitysten suunnittelu on vielä kesken.

Yhteyshenkilö: Johanna Hautakorpi, STM

19 Arvioidaan uudelleen tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa koskevan sääntelyn tarve viimeistään vuoden 2014 aikana, kun kokemuksia vuoden 2008 kuluttajansuojalain ja Mainonnan eettisen neuvoston roolin uudelleen muotoutumisesta on saatu. (OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Toimenpidettä ei ole vielä käynnistetty. Asiasta laaditaan arviomuistio vuonna 2014.

Yhteyshenkilö: Katri Kummoinen, OM

3.2 TASA-ARVON EDISTÄMINEN JA SYRJINNÄN EHKÄISEMINEN TYÖELÄMÄSSÄ, SUKUPUOLTEN VÄLISTEN PALKKAEROJEN KAVENTAMINEN SEKÄ TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN

Hallitusohjelma

Kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaa jatketaan tavoitteena naisten ja miesten palkkaeron kaventaminen enintään 15 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Tarvittavien toimenpiteiden täsmentämiseksi käynnistetään kaksi laaja-alaista tutkimushanketta.

Työmarkkinoiden jakautumisen vähentämiseen tähtäviä toimia eri hallinnonaloilla vahvistetaan. -- Edistetään kokoaikaisia työsuhteita. -- Syrjinnän seurantajärjestelmää kehitetään.

Pienten lasten vanhempien mahdollisuutta perheen ja työn joustavaan yhdistämiseen tuetaan. -- Perhevapaajärjestelmällä edistetään lapsen hyvinvointia ja tuetaan molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua lasten hoitoon ja työelämään. Tavoitteena on lisätä isille merkittäviä vapaita, joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään. Lisäksi pyritään parantamaan adoptio-, monikko- ja sijaisperheiden yhdenvertaisuutta muiden perheiden kanssa. Lisäksi selvitetään, miten lainsäädäntö turvaa perhevapaalta työhön palavien oikeudet ja arvioidaan perhevapaajärjestelmän päivärahaetuuksien tasot erityisesti isien perhevapaiden käytön kannustavuuden näkökulmasta. -- Hallitus edistää yhdessä työelämän osapuolten kanssa hyviin käytäntöihin perustuvia toimintatapoja, joilla työpaikoista tehdään nykyistä perheystävällisempiä. -- Vanhempien osa-aikatyön mahdollisuuksia lisätään. Arvioidaan mahdollisuudet korottaa osittaista hoitorahaa ja joustavoittaa sen käyttömahdollisuuksia. -- Edistetään kotihoidontukea saavien henkilöiden asteittaista siirtymistä työelämään yhdistämällä varhaiskasvatuspalvelut ja taloudellinen tuki, joiden saantiedellytykset ja muut ehdot selvitetään ja ratkaistaan vuoden 2012 loppuun mennessä.

Tasa-arvo-ohjelma

20 Erilaisten työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen vaikutuksia selvitetään ja arvioidaan myös sukupuolten tasa-arvoa koskevana kysymyksenä TEM:n ja STM:n työryhmässä. Työryhmä arvioi, vastaako voimassa oleva työ- ja sosiaalivakuutus- sekä verotuslainsäädäntö työvoiman käyttötavoissa tapahtuneita muutoksia ja tekee tarvittaessa esityksiä lainsäädännön muuttamiseksi. (TEM, STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muutostrendejä selvittävän ja kehittävän työryhmän väliraportti julkaistiin 15.5.2012, ja työryhmän toimikautta jatkettiin hallituskauden loppuun. Väliraportissa käsiteltiin eri työnteon muotoja myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Naisten määräaikaisten työsuhteiden taso on huomattavasti korkeampi kuin miesten. Sukupuolikuilu on leventynyt; tietyissä ikäryhmissä määräaikaisten työsuhteet ovat noin kaksi kertaa yleisimpiä naisilla kuin miehillä. Määräaikaisten työsuhteet ovat yleistyneet ennen kaikkea 25–34-vuotiailla naisilla. Osa-aikatyö Suomessa on selvästi vähäisempää kuin EU-maissa keskimäärin, mutta osa-aikatyö on täällä selvästi yleisempää naisilla kuin miehillä. Sukupuolten välinen ero Suomessa ei kuitenkaan ole niin suuri kuin useimmissa EU-maissa. Naiset ja miehet tekevät Suomessa vuokratyötä suunnilleen yhtä paljon, mutta kuitenkin eri aloilla ja eri tehtävissä. Myös ammatinharjoittajina ja freelancereina toimiminen on yhtä yleistä naisilla ja miehillä, jos ei oteta huomioon maa-, metsä- ja kalatalousyrittäjiä. Edellä mainitussa väliraportissa esitettiin kahdeksan toimenpide-esitystä. Työryhmä seuraa työryhmän asetus päätöksessä eriteltyjen tehtävien etenemistä ja raportoi toimikautensa loppupuoliskolla selvitys- ja kehitystyönsä tuloksista kokonaisuutena. Toteutuneista toimenpide-esityksistä voidaan mainita esimerkiksi osa-aikatyötä selvittäneen työryhmän raportti, vuokratyötä koskeva lainsäädäntömuutos, Itsensä työllistäjät -selvitys ja tilastointi- ja tiedontarpeita koskeva selvitys.

Yhteyshenkilö: Sari Alho, TEM

21 Edistetään työurien segregaation lieventymistä kehittämistoiminnalla, jonka erityisalueena ovat muun muassa työvoimapalvelut. (TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

VALTAVA -kehittämisohjelman tutkimus aiheesta ”Sukupuolinäkökulma työvoimatoimiston palveluissa” on suunnitteluvaiheessa. On selvitetty mahdollisuudet kehittämistoimintaan TE-toimistotasolla tutkimuksen pohjalta. Sukupuolen mukaisen segregaation purkamiseen ja stereotyyppioihin liittyvä tiedotuskampanja on suunnitteluvaiheessa. TEM:in työllisyys- ja yrittäjyysosaston tasa-arvotyöryhmä on pyrkinyt alustavasti kartoittamaan työvoima- ja yrityspalveluita koskevaa normistoa ja sen käytännön toimeenpanoa sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Asiaan kiinnitetään huomiota myös työllisyys- ja yrittäjyysosaston vastuulla olevissa henkilöstökoulutuksissa.

Yhteyshenkilö: Lippe Koivuneva, TEM

22 Palkkakartoitusten analyysien julkistaminen käynnistetään valtiosektorilla. Julkistaminen tapahtuu esimerkiksi vuosikertomuksessa, henkilöstötilinpäätöksessä tai muun henkilöstöraportoinnin yhteydessä. Palkkakartoituksen analyysien seuranta tehdään normaalin henkilöstösuunnittelun yhteydessä. (VM)

Toimenpiteet ja arviointia

VM seurasi alkuvuoden 2013 aikana hallituksen tasa-arvo-ohjelman kohdassa 13 mainitun tasa-arvolain muutostyöryhmän työtä, joka käsitteli työpaikan tasa-arvosuunnitelmaa koskevien säännösten tarkistamista. Työryhmä luovutti mietintönsä 25.6.2013. Tämän jälkeen käynnistetään valtion oman ohjeen laadintatyö, joka tapahtuneen vuoden 2013 aikana. Uusimuotoisten palkkakartoitusten tekemiseen ja julkistamiseen päästään vuosien 2014 ja 2015 aikana.

Yhteyshenkilö: Mika Happonen, VM

23 Hallitusohjelman mukaisesti selvitetään, miten lainsäädäntö turvaa perhevapaalta työhön palaavien oikeudet. Kolmikantaisen työryhmän työ käynnistetään syksyllä 2012. Lisäksi

vahvistetaan työvoimapolitiikan keinoja tukea perhevapailta työmarkkinoille ilman työsuhdetta palaavien työllistymistä. (TEM, STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Työ- ja elinkeinoministeriön vetämä kolmikantainen työryhmä, joka selvittää lainsäädännön toimivuutta perhevapailta palattaessa, aloitti työnsä toukokuussa 2013. Hanke valmistuu kevään 2014 aikana.

Yhteyshenkilöt: Seija Jalkanen ja Jan Hjelt, TEM

24 Hallituksen tavoitteena on lisätä isille merkittyjä vapaita, joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään. (STM, TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Toteutuu osittain hankkeessa 25.

Yhteyshenkilö: Pekka Humalto, STM

25 Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen raamisopimuksessa sovittu isien oikeuksia vanhempainvapaisiin vahvistava muutos toteutetaan siten, että se tulee voimaan vuoden 2013 alusta. Uudistuksen vaikutuksia ja tavoitteiden saavuttamista tarkastellaan vuonna 2015. (STM, TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Hanke on valmis (HE 111/2012). Uudistus tuli voimaan 1.1.2013 (Lait 903 - 905/2012). Isällä on oikeus yhteensä enintään 54 arkipäivältä maksettavaan isyysrahaan, joka ei ole siirrettävissä toiselle vanhemmalle. Jos isä ei käytä oikeuttaan, se menetetään. Isyysraha voidaan maksaa enintään 18 arkipäivältä samanaikaisesti äidille äitiys- tai vanhempainrahakaudella maksettavan äitiys- tai vanhempainrahan kanssa. Oikeus isyysrahaan ei ole enää sidoksissa vanhempainrahaan eikä se myös enää vähennä niiden päivien lukumäärää, joilta vanhemmilla on oikeus vanhempainrahaan. Isyysraha tulee käyttää ennen kuin lapsi täyttää kaksi vuotta. Ottovanhemman tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolen ottovanhemman isyysraha tai isyysrahaan verrattava etuus tulee vastaavasti käyttää ennen kuin on kulunut kaksi vuotta lapsen hoitoon ottamisesta. Isyysraha on lapsikohtainen siten, että uuden lapsen syntyminen perheeseen ei enää lakkauta isän oikeutta isyysrahaan edellisen lapsen perusteella. Myöskään isyysrahakauden siirtämisen edellytyksenä ei enää ole, että lasta on hoidettu kotona vanhempainrahakauden ja sen jälkeen pidettävän isyysrahakauden välillä. Yhdenmukaisesti tämän kanssa lasten päivähoito voi alkaa välittömästi vanhempainrahakauden päättyttyä.

Yhteyshenkilö: Pekka Humalto, STM

26 Perhevapaita kehitettäessä pyritään parantamaan yksinhuoltaja-, etävanhempi-, adoptio-, monikko-, sateenkaari- ja sijaisperheiden yhdenvertaisuutta muiden perheiden kanssa. (STM, TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Moninaisten perheiden perhevapaoikeuksia on selvitetty virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Neuvotteluja erityyppisten perheiden yhdenvertaisuuden parantamiseksi jatketaan kolmikantaisesti vuoden 2014 aikana. Neuvottelujen perusteella arvioidaan mahdollisuudet tehdä esitykset moninaisten perheiden perhevapaoikeuksien kehittämisestä.

Yhteyshenkilö: Pekka Humalto, STM

27 Perhevapaiden aiheuttamien työuran katkosten vähentämiseksi valmistellaan vuoden 2012 loppuun mennessä toimenpidekokonaisuus, joka edesauttaa mahdollisuuksia osa-aikatyön tekemiseen ja lisää hoitojärjestelmän joustavuutta. Päivähoitomaksut uudistetaan siten, että

maksut määräytyvät tuntiperustaisesti ja siten tosiasialliset mahdollisuudet myös osa-aikatyön tekemiseen paranevat. Päivähoidon tarjonta turvataan. (STM, TEM, OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

STM:n asettama työryhmä esitti helmikuussa 2013 luovutetussa muistiossa, että alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille maksettava osittainen hoitoraha korvataan uudella joustavalla hoitorahalla. Joustavassa hoitorahassa olisi kaksi tasoa riippuen työskentelyajasta. Joustava hoitoraha kannustaisi myös lyhyen osa-aikatyön tekemiseen, ja sen avulla työ- ja perhe-elämä ovat paremmin sovitettavissa yhteen. Joustavaa hoitorahaa maksettaisiin työ- tai virkasuhteessa oleville sekä yrittäjille ja maatalousyrittäjille, kuten osittaista hoitorahaakin. Osittaisesta hoitorahasta poiketen sitä maksettaisiin lisäksi myös apurahan saajille. Hallitus antoi asiaa koskevan esityksen eduskunnalle 16. syyskuuta 2013. Esitys liittyy valtion 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2014.

Yhteyshenkilö: Liisa Holopainen, STM

Lisäksi hallitus on päättänyt rakennepoliittisessa ohjelmassaan 29.8.2013, että ”nykyinen kotihoidontuki kohdennetaan puoliksi molemmille vanhemmille ja rajoitetaan subjektiivista päivähoito-oikeutta sosiaaliset perusteet huomioivalla tavalla osa-aikaiseksi silloin, kun vanhempi on kotona äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaalla tai kotihoidontuella. Jos toinen vanhemmista ei pidä hänelle kohdennettua vapaata, perhe menettää tältä osin perhevapaat.” (STM, OKM)

3.3 NAISTEN URAKEHITYKSEN EDISTÄMINEN JA SUKUPUOLTEN TASAPUOLISEN EDUSTUKSEN LISÄÄMINEN JULKISEN JA YKSITYISEN SEKTORIN PÄÄTÖKSENTEOSSA

Hallitusohjelma

Hallitus jatkaa yhteistyötä työelämän osapuolten kanssa naisten urakehityksen edistämiseksi. — Valtio edistää omistamissaan yhtiöissä sukupuolten välistä tasa-arvoa pyrkien suunnitelmallisesti turvaamaan riittävä naisten edustus valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa.

Tasa-arvo-ohjelma

28 Valtio jatkaa ohjelmaa naisten osuuden lisäämiseksi valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa seuraavien tavoitteiden ja valtion omistajapolitiikkaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti:

- 1) Valtion kokonaan omistamien yhtiöiden hallituksissa on oltava naisia ja miehiä vähintään 40 prosenttia.
- 2) Yhtiöissä, joissa valtio on enemmistössä ja jotka eivät ole pörssiyhtiöitä, on 40 prosentin kiintiö hallituksissa samoin toteutettava, ellei muuhun ole nimenomaisia perusteita (yhtiöjärjestyssäännöksiä, osakassopimuksia tai muita sellaisia).
- 3) Yhtiöissä, joissa valtio on suoraan tai välillisesti vähemmistöomistaja, on valtion ja valtiota edustavien toimijoiden edistettävä tasa-arvoa siten, että ne nimeävät ehdokkaita hallitusten jäseniksi tasa-arvotavoitteita toteuttavalla tavalla.
- 4) Pörssiyhtiöissä, joissa valtio on enemmistössä, tavoitteena on saavuttaa edellä mainitut 40 prosentin tasot.

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto laatii vuosittain tilannekatsauksen markkinaehtoisesti toimivien valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusjäsenyyksistä ja valtion

omistajaohjauksen tasa-arvotavoitteiden toteutumisesta. Sukupuolten tasapuolista edustusta yhtiöiden johtoryhmissä ja nimitystoimikunnissa edistetään. (VNK)

Toimenpiteet ja arviointia

Valtio on saavuttanut asetetut tavoitteet ohessa kuvattujen periaatteiden mukaisesti. Useissa yhtiöissä naispuolisten hallitusjäsenien osuus on puolet kaikista, ja tapauskohtaisesti osuus on saavuttanut 60 %:n tason. Keväällä 2013 pidettyjen yhtiökokousten osalta valtion nimeämisvallassa olleista jäsenvalinnoista naispuolisten jäsenien osuus oli noin 47 %.

Ks. liite 2: Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen valtioneuvoston kanslian alaisten valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa kevään 2013 yhtiökokousten jälkeen.

Yhteyshenkilö: Jarmo Väisänen, VNK

29 Hallitus jatkaa vuoropuhelua elinkeinoelämän kanssa naisten urakehityksen tukemiseksi. (STM, TEM, VNK)

Toimenpiteet ja arviointia

Euroopan sosiaalirahaston ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama ja Svenska Handelshögskolanin koordinoima NaisUrat -hanke on käynnistynyt keväällä 2013. Tämä tutkimusavusteinen kehittämishanke tukee toimihenkilönaisten sekä asiantuntija- ja keskijohdon tehtävissä toimivien naisten pääsyä vaativampiin tehtäviin. Hankkeen tavoitteena on kehittää johtamisen ja rekrytoinnin käytäntöjä tasa-arvonäkökulmasta ja lisätä naisten kehittymismahdollisuuksia sekä osuutta aiempaa vaativimmissa tehtävissä. Hankkeeseen rekrytoidaan organisaatioita pienten ja keskisuurten yritysten lisäksi julkiselta ja kolmannelta sektorilta.

OM järjesti kuulemistilaisuuden järjestöille 15.1.2013 U-kirjelmäluonnoksesta, joka koski komission ehdotusta julkisesti noteerattujen yhtiöiden toimivaan johtoon kuulumattomien johtokunnan jäsenien sukupuolijakauman tasapainottamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä (ks. toimenpide 30).

Suunnitteilla on ministeriöiden ja elinkeinoelämän yhteistyön jatkamista muun muassa naisten urakehitystä ja tasa-arvon edistämistä yritysten johdossa koskevissa kysymyksissä. Tätä työtä tukee Sosiaali- ja terveysministeriön ja EU:n Progress-ohjelman yhteisrahoittama kaksivuotinen hanke Gender Equality in Top Management – Changing Practices in Economic Decision-Making, joka alkaa syksyllä 2013.

Yhteyshenkilöt: Eeva Raevara, STM ja Hillevi Lönn, TEM

30 Seurataan sukupuolten tasapuolisemman edustuksen toteutumista pörssiyhtiöiden hallituksissa. Jos tasapuolisempi edustus ei etene riittävästi, siirrytään lainsäädännöllisiin toimiin sukupuolten tasapuolisemman edustuksen turvaamiseksi pörssiyhtiöiden hallituksissa. Arvio riittävästä kehityksestä tehdään kesäkuussa 2014. Lainvalmistelussa otetaan huomioon muun muassa valtio-omisteisissa ja -enemmistöisissä pörssiyhtiöissä sovellettava 40 prosentin vähimmäisosuus, tasapuolisemman edustuksen vaihtoehtoiset toteuttamistavat ja kohtuulliset siirtymäajat. (OM/VM/STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Euroopan komissio on julkaissut 14.11.2012 direktiiviehdotuksen sukupuolten tasa-arvon edistämisestä pörssilistattujen yhtiöiden hallitusten muiden kuin yhtiöiden toimivaan johtoon kuuluvien jäsenien keskuudessa ja eräistä muista tähän liittyvistä toimenpiteistä. Direktiivi on määräaikainen ja päättyy 31.12.2028 (COM (2012) 614/5A). Suomi kannattaa direktiiviehdotuksen tavoitteita ja yhtyy niihin (U-kirjelmä U 81/2012). Suomi voi hyväksyä direktiivin ja voi katsoa sen olevan EU-oikeuden suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteen mukainen. Ehdotuksen SEUT-sopimuksen mukaista

oikeusperustaa on kuitenkin selvennettävä käsittelyn aikana. Ehdotuksen käsittelyn aikana on selvennettävä sitä, mikä on riittävä ja tarkoituksenmukainen seuraamusjärjestelmä, josta kansallisessa laissa tulisi säätää. Myös tiettyjä yksityiskohtia on selvennettävä ehdotuksen käsittelyn yhteydessä (esimerkiksi lainvalintasäännöt ja ehdokkaiden arviointiperusteet) direktiivin toimivuuden varmistamiseksi. Direktiiviehdotusta käsitellään parhaillaan neuvoston sosiaaliasioiden työryhmässä. Komission tavoitteena on direktiivin hyväksyminen vuoden 2013 aikana.

Yhteyshenkilö: Jyrki Jauhiainen, OM

31 Selvitetään Tilastokeskuksen ja muiden toimijoiden kanssa käytäntöä, joka mahdollistaa pörssi-yhtiöiden hallitusten nais- ja miesjäsenien osuuksien säännöllisen julkaisemisen. (VM)

Toimenpiteet ja arviointia

Tilastokeskus on laatinut vuonna 2009 VM:lle selvityksen johtajuustilastoinnin tilanteesta ja kehittämis ehdotuksista sukupuolinäkökulmasta. Lisäksi on laadittu siihen liittyvä seurantaraportti 3.5.2010. Selvitystä hyödynnetään kehittämistoimenpiteissä. Työn tukena toimii myös toimenpiteen 29 kohdalla mainittu EU-Progress-hanke Gender Equality in Top Management – Changing Practices in Economic Decision-Making. Hankkeen tavoitteena on muun muassa parantaa tietopohjaista päätöksentekoa, valvontaa ja vaikutusten arviointia kehittämällä ja systematisoimalla sukupuolta ja johtajuutta koskevaa tilastotuotantoa sekä edistää tasa-arvoa ja läpinäkyvyyttä ylimmän johdon rekrytoinnissa sekä vahvistaa pitkän tähtäimen sitoutumista ja kansallista yhteistyötä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi taloudellisessa päätöksenteossa keskeisten toimijoiden välillä.

Yhteyshenkilö: Seppo Tiihonen, VM

32 Jatketaan naisten urakehitystä valtionhallinnossa koskevien suositusten toimeenpanoa ja seurantaa. (VM)

Toimenpiteet ja arviointia

Valtion työmarkkinalaitos antoi suosituksen naisten urakehityksen edistämiseksi (VM:n julkaisuja 2009) valtionhallinnossa. Naisten osuutta kuvaavat tiedot virkojen hakijoista pyritään saamaan Heli-rekrytointijärjestelmästä. Järjestelmään vaaditut muutokset on tehty, mutta toimintatavan uudistus on virastoissa vielä osittain kesken. Tilastokeskus on laajentanut sukupuolijaottelun käyttöä tilastoissaan kattavan suunnitelman pohjalta. Sukupuolta koskevat tilastotiedot (tilinpäätösten tunnusluvut) on valtion virastojen toimintakertomuksissa otettu laajasti käyttöön. Valtion työmarkkinalaitosten ja valtion pääsopijajärjestöjen välinen tasa-arvoryhmä seuraa ja arvioi sitä, miten naisten ja miesten tasa-arvoa edistävät toimenpiteet toteutuvat valtion virastoissa. Työryhmä kokoaa ja tarkastelee valtiosektorilla tietoa, joka kuvaa samapalkkaisuutta ja naisten ja miesten sijoittumista erilaisiin tehtäviin, urakehitystä ja muuta tasa-arvon tilaa. Valtion naisjohtajaverkosto on jatkanut toimintaansa.

Yhteyshenkilö: Kirsi Äijälä, VM

33 Perustettavan johtamisen kehittämisverkoston toimintaan ja julkiselle sektorille kehitettävään johtamisen laatukriteeristöön sisällytetään sukupuolinäkökulma ja tasa-arvon edistäminen. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Sukupuolinäkökulma huomioidaan verkoston toiminnassa, myös julkisen sektorin laatukriteerien asettamisessa. Laatukriteerien työstäminen jatkuu vuoden 2013 loppuun. Sukupuolinäkökulma tulee esille kriteeristön eri osien taustoissa, kun eritellään hyvän johtamisen perusteita kriteeristön avulla. Sukupuolinäkökulma voidaan liittää johtamisen ja esimiestyön yhteydessä muun muassa henkilöstövoimavaroihin (johtajien ja esimiesten

sukupuoli, miesten ja naisten ammatit), koulutukseen ja osaamiseen (tuetaanko naisjohtajia ja -esimiehiä) tai osallistumiseen (miesten tai naisten ylliedustus). Käynnissä olevassa johtamiskoulutusten kartoituksessa selvitetään, millaista johtamiskoulutusta on saatavilla ja miten muun muassa alueellinen tasavertaisuus toteutuu. Tässä yhteydessä on noussut esiin erityisesti julkisen sektorin organisaatioissa lähiesimiesten ja keskitason johtajien kohtaama paine ja tuen puute erilaisissa muutosprosesseissa. Tämä on tyypillistä muun muassa hoito-organisaatioissa ja sosiaalialan yksiköissä, joissa on paljon naiesimiehiä ja -johtajia. Lisäksi johtamisen kehittämisverkosto seuraa muun muassa ns. kummihankkeita, joihin kuuluu naisjohtajuutta ja naisten työuraa edistävä kärkihanke.

Yhteyshenkilö: Arto Koho, STM

3.4 SUKUPUOLTEN TASA-ARVON EDISTÄMINEN JA SEGREGAATION VÄHENTÄMINEN KOULUTUKSESSA JA TUTKIMUKSESSA

Hallitusohjelma

Kaikessa koulutuksessa, tieteessä, kulttuurissa, liikunnassa ja nuorisotyössä on toteutettava yhdenvertaisuusperiaatetta. -- Sukupuolten välisiä eroja osaamistuloksissa, koulutukseen osallistumisessa ja koulutuksen suorittamisessa kavennetaan ja koulutuksen periytyvyyttä vähennetään. -- Koulutuksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuustyötä. -- Opiskelijavalintojen uudistamisen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja koulutuksen periytyvyyteen arvioidaan.

Tavoitteet sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä sisällytetään kasvatus- ja koulutuspoliittiseen suunnittelu- ja kehittämistyöhön.

Tasa-arvo-ohjelma

34 Sukupuolten tasa-arvoa edistävät tavoitteet ja toimet määritellään nykyistä kattavammin ja selkeämmin opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa sekä opetussuunnitelmissa (ml. varhaiskasvatus). Sukupuolinäkökulma ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen sisällytetään opetussuunnitelmia ja tutkintoja koskeviin arviointeihin. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita valmistellaan ja tutkintojen perusteissa ne ovat valmiita. Opetussuunnitelman perusteet uudistetaan 1.1.2014 mennessä ja ne voidaan ottaa käyttöön kaikkien perusopetuksen vuosiluokkien osalta 1.8.2016 lukien. Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistelemassa uutta varhaiskasvatuslakia. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman uudistamisessa luovutaan nykyisestä sukupuolineutraalista lähestymistavasta. Kaikkia perusopetuksen oppiaineryhmiä on huhtikuussa 2013 ohjeistettu käsittelemään sukupuolten tasa-arvon edistämistä oppiainekohtaisissa perusteteksteissä. Näkökulmina ovat

- 1) sekä tyttöjen ja naisten että poikien ja miesten kohtaaman epätasa-arvon vähentäminen,
- 2) sukupuolittuneisuuden vähentäminen suhtautumisessa kuhunkin oppiaineeseen ja sen oppimistuloksissa sekä
- 3) sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen ja sen näkyväksi tekeminen opetuksessa.

Kaiken kaikkiaan pyrkimyksenä on siirtyminen sukupuolitietoiseen opetukseen.

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

35 Käynnistetään aktiiviset toimet, joilla puolitetaan keskeiset sukupuoleen liittyvät erot koulutukseen osallistumisessa ja oppimistuloksissa kaikilla koulutusasteilla vuoteen 2020 mennessä. Toimet sisällytetään osaksi OKM:n koordinoimaa koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelmaa. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Toteutetaan osana koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpidekokonaisuutta.

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

36 Käynnistetään aktiiviset toimet koulutuksen ja tutkimuksen segregaaation vähentämiseksi hyödyntäen segregaaation lieventämistyöryhmän (2009–2010) toimenpide-ehdotuksia. Toimet sisällytetään osaksi OKM:n koordinoimaa koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelmaa. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Toteutetaan osana koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpidekokonaisuutta, esim.

- Valmisteilla tutkimusohjelman käynnistäminen koulutuksellisesta tasa-arvosta.

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

37 Oppilaitosten tasa-arvosuunnittelun toteutumisen seuranta sisällytetään OKM:n ja Opetushallituksen väliseen tulosohtaukseen. Sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan OPH:n toimialalle. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Vipunen -raportointiportaali julkistetaan OKM:ssä. Sukupuoli on valintatekijänä Vipunen-raportointiportaalin ja Koulutuksen määrälliset indikaattorit -julkaisussa. Sukupuoli on mukana muuttujana tai valintatekijänä 76 %:ssa Vipusen henkilölukumäärälähtöisistä raporteista (kaikki koulutusmuodot ja muut raportit, tilanne elokuussa 2013). Ilman yliopistoja ja ammattikorkeakouluja vastaava osuus on 98 %. Tuoreimmassa indikaattori-julkaisussa (Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2011) sukupuoli on valintatekijänä (muuttujana) 24,8 %:ssa henkilölukumäärälähtöisistä taulukoista ja kuvioista.

Tasa-arvosuunnitelmien tarkastelu toisen asteen oppilaitoksissa on aiottu valmistuvan vuoden 2013 aikana. Vuoden 2010 tasa-arvokartoituksen mukaan ammatillisista oppilaitoksista yli 70 %:lla, lukioista lähes 60 %:lla ja vapaan sivistystyön oppilaitoksista hieman alle 50 %:lla oli henkilöstöä koskeva tasa-arvosuunnitelma. Toiminnallisia tasa-arvosuunnitelmia oli ammatillisilla (54 %) ja vapaan sivistystyön oppilaitoksilla (37 %) jonkin verran henkilöstöä koskevia suunnitelmia vähemmän, lukioilla suunnilleen saman verran (58 %).

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

38 Opetushallitus tuottaa tasa-arvoa edistäviä tukimateriaaleja ja toimintamalleja sekä selvittää yhdessä oppikirjakustantajien kanssa OPH:ssa laaditun, oppimateriaaleja ja sukupuolten tasa-arvoa koskevan oppaan käyttöä. Oppimateriaaleja arvioidaan sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Toteutetaan osana koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toimenpidekokonaisuutta, esim.

- Asia on esillä OPH:n ja OKM:n välisessä tulossopimusmenettelyssä.
- Opetushallitus on uusimassa perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita (ks. kohta 34).

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

39 Opetushallitus tarjoaa osana valtion rahoittamaa opetustoimen henkilöstökoulutusta opettajille hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteita edistävää täydennyskoulutusta, jonka tavoitteena on edistää sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Vuonna 2012 käynnistettiin neljä täydennyskoulutusohjelma opetustoimen henkilöstölle, joissa sukupuolten välisestä tasa-arvoa käsiteltiin osana ohjausteemaa. Lisäksi Oulun yliopisto aloitti tasa-arvo ja yhdenvertaisuus perusopetuksessa - täydennyskoulutusohjelman. Koulutuksen tavoitteena on muun muassa kehitettävän pedagogisen toimintamallin avulla toteuttaa suunnitelmallisesti tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä perusopetuksessa sekä yhdenvertaisuuskysymysten (sukupuolten tasa-arvo, sosioekonominen tausta, vammaisuus, rotu ja/tai etninen tausta, seksuaalinen suuntautuneisuus ja ikä sekä niiden kombinaatiot) käsittelyä koulutuksessa. Koulutuksen on määrä aloittaa 450 opettajaa.

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

40 Opetus- ja kulttuuriministeriö jatkaa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tasa-arvotyön tukemista, ml. tasa-arvosuunnitelmien ja niiden toimeenpanon seuranta ja sukupuolen mukaisen tilastoinnin kehittäminen. Sukupuolten tasa-arvo on yksi koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin painopisteitä 2012–2015. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Syksyllä 2013 laaditaan ohjeistus, siitä, miten ja mistä korkeakoulut raportoivat kirjallisesti vuonna 2014. Osana raportointia pyydetään raportoimaan toimista koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi. Käydään vuoropuhelua korkeakoulujen kanssa (esim. yliopistovierailut ja vararehtoritapaamiset).

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

41 Tasa-arvoiseen ja naisten tutkijanuraan liittyvät kysymykset sisällytetään osaksi yliopistojen neliportaisen tutkijanuramallin soveltamisen ja vakinaistamispolkujen toteuttamisen arviointia. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Arvioinnin suunnittelu on käynnistynyt.

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

42 Opetus- ja kulttuuriministeriö kartoittaa sukupuolentutkimuksen tilanteen valtakunnallisesti ja seuraa tilanteen kehittymistä säännöllisesti. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Syksyllä 2013 laaditaan ohjeistus, siitä, miten ja mistä korkeakoulut raportoivat kirjallisesti vuonna 2014. Osana raportointia pyydetään raportoimaan nais- ja sukupuolentutkimuksen tilasta.

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

3.5 SUKUPUOLTEN TASA-ARVON EDISTÄMINEN DEMOKRATIAN JA KANSALAISVAIKUTTAMISEN VAHVISTAMISESSA JA KOTOUTTAMISPOLITIIKASSA

Hallitusohjelma

Äänestysaktiivisuutta ja kansalaisvaikuttamista kehitetään kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman, demokratian edistämistä koskevan periaatepäätöksen ja valmisteltavan demokrationpoliittisen selonteon pohjalta. Käynnistetään systemaattinen ja pitkäjänteinen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan kehityksen seuranta.

Vahvistetaan kaikin keinoin maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään. Tavoitteeksi asetetaan maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat. -- Tehostetaan maahanmuuttajien pääsyä kotoutumiskoulutukseen ja kielienopetukseen koko maassa. Erityisesti kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä kotiäitien kielikoulutukseen ja riittävän monitasoiseen kielikoulutuksen tarjontaan. Maahanmuuttajien tietoisuutta suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja perusoikeuksista vahvistetaan kotoutumiskoulutuksessa.

Tasa-arvo-ohjelma

43 Sukupuolinäkökulma ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen sisällytetään tulevaan demokrationpoliittiseen selontekoon ja laajemmin demokratian ja kansalaisvaikuttamisen edistämistoimiin. (OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Ministeriöiden demokrationverkosto asetettiin 1.3.2012 valmistelevaan demokrationpoliittista selontekoa. Keväällä 2013 valmistuivat ministeriöiden itsearviointit demokrationpoliittisista toimenpiteistä. Kesän 2013 aikana toteutetussa ulkopuolisessa demokration-arvioinnissa tarkastellaan sukupuolten välisiä osallistumiseroja keskeisillä demokrationindikaattoreilla. Nämä raportoidaan suomalaisen demokratian tilaa kuvailevassa raportissa sekä itse selonteossa. Tampereen yliopisto kerää demokrationindikaattorit, jotka sisältävät tasa-arvoista osallistumista mittavia mittareita. Indikaattorit julkaistiin lokakuussa 2013.

Demokrationpoliittisessa selonteossa tehdään demokrationindikaattoreiden ja tutkijoiden esille tuomien ongelmakohtien perusteella arvio ja esitys siitä, miten tasa-arvonäkökulmaa voitaisiin suomalaisessa demokrationpolitiikassa vahvistaa. Selonteko annetaan eduskunnalle keväällä 2014.

Yhteyshenkilö: Niklas Wilhelmsson, OM

44 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen otetaan kiinteäksi osaksi valtion kotouttamisohjelmaa. (TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Seurataan maahanmuuttajien elinolojen ja kotoutumisen kehittymistä eri osa-alueilla. Osassa maahanmuuttajabarometrin kysymyksiä käytettiin taustamuuttujana myös sukupuolta. Raportti valmistui 2/2013. Kotoutumisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden kokonaiskatsaus valmistui 6/2013. Parhaillaan valmistellaan vuonna 2014 perustettavaa kotoutumisen osaamiskeskusta/yksikköä, jolla tuetaan kotoutumisen edistämistä ja kotoutumislain tavoitteita, kuten tasa-arvon edistäminen.

Väkivallan vastaisessa työssä painopisteiksi nostetaan muun muassa haavoittuviin ryhmiin kuuluvien, kuten maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan väkivallan parempi

tunnistaminen. Keväällä 2013 järjestettiin kahdeksan koulutustilaisuutta maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen kanssa työskenteleville väkivallan tunnistamiseksi, siihen puuttumiseksi ja avun piiriin ohjaamiseksi.

Valtion kotouttamisohjelman toimeenpano ja seuranta alueilla on nostettu ELY:lle annetussa toiminnallisessa tulossuunnitteluohjeessa erityiseksi painopisteeksi vuonna 2013. TE-palvelu-uudistuksella pyritään edistämään myös maahanmuuttajien työllistymistä. Sukupuolisensitiivisyyden huomioiminen otetaan huomioon esimerkiksi virkailijoiden koulutuksessa.

Osallisena Suomessa -kokeiluhankkeiden tulokset arvioidaan ja hyvät käytännöt kerätään syksyn 2013 aikana loppuarvioinnin raporttiin ja loppujulkaisuun. Arvioinnin pohjalta valmistellaan jatkolinjaukset kaikkien maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen järjestämiseksi. Kotoutumiskoulutuksen ulottamisessa kaikille maahanmuuttajille yksi tärkeä kohderyhmä ovat kotona lapsia hoitavat vanhemmat, usein äidit, jotka elämäntilanteen vuoksi voivat jäädä koulutuksen ulkopuolelle. Lisäksi analysoidaan ja kerätään kotivanhempien kokeilukoulutusten hyvät käytännöt. Hankkeessa on myös toteutettu maahanmuuttajanaisten ja -miesten kotouttavaa ryhmätoimintaa, jonka tulokset kerätään syksyn aikana.

HAAPA-hanke on vuosina 2010–2012 rahoittanut viidentoista kunnan kehittämishankkeita, jotka tukivat kiintiöpakolaisina kuntaan muuttaneiden pakolaisten parissa tehtävää psykososiaalista ja terveydenhuollon työtä. Hankkeissa on kiinnitetty huomiota ja kehitetty erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisnaisten asemaa kunnan palveluissa. Naisille on järjestetty terapiatoimintaa, toiminnallisia ryhmiä sekä vertaistuen ryhmiä. Ryhmissä käsiteltiin muun muassa naisten oikeuksia Suomessa sekä seksuaalisen väkivallan kokemusten käsittelyä. Myös luku- ja kirjoitustaidottomille naisille järjestettiin räätälöityä kotoutumiskoulutusta (Selkoarki).

Yhteyshenkilöt: Paula Karjalainen ja Sonja Hämäläinen, TEM

45 Opetushallitus sisällyttää sukupuolinäkökulman kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmien perusteiden uudistamiseen. (OKM)

Toimenpiteet ja arviointia

Uudet kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet, joihin tasa-arvonäkökulma on sisällytetty, on Opetushallitus antanut 1.2.2012. Asia näkyy erityisesti perusteiden kohdassa yhteiskunnan perusrakenteet ja maantuntemus, jossa on koulutuksen tavoitteena mainittu seuraavaa: ”Opiskelija tuntee yhteiskuntamme rakennetta ja toimintaa sekä saa perustiedot voidakseen toimia aktiivisena ja tasa-arvoisena kansalaisena”. Aihealueissa on yhtenä osa-alueena ”perustieto lainsäädännöstä ja oikeuslaitoksen toiminnasta” ja mainittu nimeltä muun muassa perustuslaki, tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki. Opiskelijan saavuttamiksi taidoiksi kotoutumiskoulutuksen päättyessä on määritelty seuraavaa: ”opiskelija tuntee perheen sekä lapsen ja nuoren aseman sekä sukupuolten välisen tasa-arvon Suomessa sekä tietää yhdenvertaisuuden periaatteet.”

Yhteyshenkilö: Eeva Kaunismaa, OKM

3.6 SUKUPUOLINÄKÖKULMAN SISÄLLYTTÄMINEN TALOUSPOLITIikkaan

Tasa-arvo-ohjelma

46 Hallitus teettää selvityksen veropoliittisten ja tulonsiirtoihin liittyvien ratkaisujen vaikutuksista naisten ja miesten taloudelliseen tasa-arvoon. Selvityksen pohjalta luodaan perusta veropoliittisten uudistusten sukupuolivaikutusten arviointiin. (VM, STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus tekee valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta selvityksen kahden viime vuosikymmenen aikana harjoitetun vero- ja sosiaaliturvapolitiikan sukupuolivaikutuksista. VATT on tehnyt tutkimussuunnitelman, ja hanke aloitetaan syksyllä 2013. Selvitys valmistuu kesällä 2014. Hankkeelle perustetaan seurantaryhmä, jossa on mukana asiantuntijoita sekä valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön edustajat.

Yhteyshenkilö: Elina Pylkkänen, VM

3.7 SUKUPUOLINÄKÖKULMA HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISESSÄ SEKÄ LÄHISUHDE- JA PERHEVÄKIVALLAN TORJUNNASSA

3.7.1 Miesten ja naisten osallisuuden ja terveyden edistäminen

Hallitusohjelma

Köyhyys ja syrjäytyminen aiheuttavat muun muassa inhimillistä kärsimystä, terveyseroja ja eriarvoisuutta. Hallitus toimii voimakkaasti köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan – Käynnistetään poikkihallinnollinen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä toimenpide-ohjelma.

Toteutetaan nuorten yhteiskuntatutkimus niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta.

Uudistetaan isyyslaki ja ajanmukaistetaan avoliitossa syntyvien lasten isyyden tunnustamista koskeva sääntely.

Tasa-arvo-ohjelma

47 Otetaan huomioon nuorten miesten ja naisten erilaiset syrjäytymispolut sekä tukitarpeet yhteiskuntatutkimukseen toteuttamiseksi asetetussa hankkeessa ja sen toimenpiteissä. (TEM, OKM, STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Ajantasaista tietoa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta nuorisotakuun toimeenpanossa saadaan kuukausittain tehtävästä tilastokatsauksesta. Tietoa nuorisotakuun seurannan ja arvioinnin pohjaksi saadaan lisäksi nuorisotakuun toimeenpanon ensimmäistä vuotta koskevasta tutkimushankkeesta. Tutkimuksen tavoite on seurata nuorisotakuun toimintamallin käyttöönottoa (myös sukupuolinäkökulmasta) ja siihen liittyvää kehittämistyötä. Etsivässä nuorisotyössä kerätään tilastot sukupuolen ja iän mukaan, raportit ovat luettavissa opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla. Tavoitettujen nuorten sukupuolijakauma vuosina 2009–2011 on ollut noin 60 % poikia ja 40 % tyttöjä.

Yhteyshenkilö: Liisa Winqvist, TEM

48 Terveyden edistämisen määrärahojen yhdeksi painopisteeksi asetetaan hankkeet, joiden tavoitteena on kaventaa terveyseroja sosioekonomisten väestöryhmien ja myös miesten ja naisten välillä. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Sosioekonomisten väestöryhmien ja myös miesten ja naisten väliset terveyserot ovat olleet painopistealueena avustusilmoituksessa ja hankkeiden arviointikriteerinä sekä avustuspäätösten valmistelussa. Ne ovat edelleen painopisteenä myös vuoden 2014 valmistelussa.

Yhteyshenkilöt: Veli-Matti Risku, STM ja Nella Savolainen, THL

49 Edistetään vuoropuhelua hyvinvoinnin ja terveyden asiantuntijoiden, tasa-arvoasiantuntijoiden ja miesjärjestöjen välillä miesnäkökulman vahvistamiseksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi, seurannassa sekä sosiaali- ja terveystaloudissa. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Miesnäkökulma on sisällytetty erityisesti terveys- ja hyvinvointierojen vähentämiseen, jossa yhtenä tarkasteltavana tekijänä ovat sukupuolten erot terveydessä ja hyvinvoinnissa. Vuonna 2013 käynnistetään Terveys 2015- ja Työterveys 2015-ohjelmien uudistaminen. Lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos päivittää parhaillaan seksuaali- ja lisääntymisterveysohjelmaa. Miesjärjestöt ovat olleet mukana ohjelman päivittämisessä. Miesnäkökulma on otettu huomioon myös marraskuussa 2012 julkaistussa Suomen hiv-strategiassa vuosille 2013–16. STM:n mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa pohtivan työryhmän yhtenä tehtävänä on edistää vuorovaikutusta ministeriöiden virkamiesten ja miesjärjestöjen välillä (ks. toimenpide 63).

Yhteyshenkilö: Taneli Puumalainen, STM

50 Kehitetään sukupuolinäkökulman huomioonottamista sosiaali- ja terveystalouden tilastotuotannossa sekä tietovarantojen kehittämisessä erityisesti siten, että miesten hyvinvointiongelmien havaitseminen ja ymmärtäminen syvenevät. Asiasta sovitaan tarkemmin tilastotuottajien kanssa sosiaali- ja terveystalouden tilastotuotannon yhteistyöryhmässä. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Suurin osa sosiaali- ja terveystalouden tilastotiedoista on saatavissa sukupuolen mukaan, sillä tiedot perustuvat pääasiassa rekistereihin. Kunnilta kerätään joitain sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatietoja summatietoina ilman sukupuolijakaumaa, mutta ne korvautuvat rekisteritiedolla THL:n Avohilmo-tiedonkeruun sekä KANTA- ja KANSA-arkistojen käyttöönoton myötä. Sosiaali- ja terveystalouden tilastoyhteistyöryhmä kokoontuu vuorotellen kussakin mukana olevassa organisaatiossa. STM isännöi kokousta syksyllä 2013, ja tarkoituksena on nostaa esille väestöryhmittäisten tietojen parempi saatavuus (sukupuolittain tietojen lisäksi esimerkiksi koulutusryhmittäiset ja sosioekonomiset väestöryhmittelyt).

Yhteyshenkilö: Sari Kauppinen, STM

51 Romaniväestön elinolosuhteita, terveyttä ja hyvinvointia kartoittavan tutkimuksen toteuttamisesta ja hyvinvointi-indikaattorien kehittämistyössä kiinnitetään erityistä huomiota sukupuolen mukaan eritellyn tietopohjan kartoittamiseen. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Suomen romaniväestön elinolosuhteita, asumista, terveyttä ja hyvinvointia ja palveluiden käyttöä kartoittavan tutkimuksen toteuttamisesta sisältyy hallituksen romanipoliittiseen ohjelmaan. STM on sopinut Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa kartoituksen suunnittelun aloittamisesta pilottitutkimushankkeella vuonna 2013. Valtavirtaistamisen näkökulmasta romanien yhdenvertaisuuden sekä romaninaisten ja -miesten tasa-arvon

edistäminen edellyttävät tiedon lisäämistä romaniväestön elinolosuhteista ja tarpeista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemä, tuhannen ihmisen otoksella toteutettava Romanien hyvinvointikartoitus mahdollistaa myös sukupuolen mukaan eritellyn tiedon tuottamisen romaninaisten- ja miesten terveydentilasta, sairauksista, elintavoista, elinoloista, toiminta- ja työkyvystä, mielenterveydestä, syrjäytymiskokemuksista ja sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeesta ja saannista. Tarkastelemalla tuloksia sukupuolimuuttujan avulla voidaan kehittää romaniväestön sukupuolten välistä tasa-arvoa mittavia indikaattoreita. Tutkitun tiedon avulla voidaan kohdentaa toimenpiteitä, esimerkiksi lisätä romaninaisten koulutusta, mikäli sille havaitaan tarvetta. Romanipoliittisessa ohjelmassa linjataan, että romaniväestön hyvinvointia edistetään ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kohdentumista tehostetaan. Tähän kuitenkin tarvitaan tietoa, mitkä toimet ja mihin kohdennettuna olisivat keskeisimpiä myös tasa-arvovaikutusten näkökulmasta. Tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan edistää romanien osallisuutta, tasa-arvoa sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden kohdentumista.

Yhteyshenkilöt: Viveca Arrhenius STM ja Sarita Friman-Korpela RONK/STM

52 Isyyslain uudistuksessa kiinnitetään huomiota sukupuolten tasa-arvon edistämiseen. (OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen kiinnitetään huomiota uudistusta valmistelevalle työryhmälle. Työryhmätyöskentely jatkui 30.9.2013 asti.

Yhteyshenkilö: Salla Silvola, OM

53 Selvitetään mahdollisuudet valtakunnallistaa asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu. (OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Kokeilu jatkuu yhteensä 11 käräjäoikeudessa vuoden 2013 loppuun asti. Tarkoituksena on, että oikeusministeriö antaa syksyllä 2013 hallituksen esityksen asiantuntija-avusteisen tuomioistuinsovittelun vakinaistamisesta koko maahan.

Yhteyshenkilö: Anna-Kaisa Aaltonen, OM

3.7.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan sekä seksuaalisen väkivallan torjunta ja seksin ostoa koskevan lainsäädännön arviointi

Hallitusohjelma

Kehitetään keinoja ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa eri hallinnonalojen yhteistyönä tavoitteena vähentää kärsimystä sekä väkivallasta aiheutuvia kustannuksia uhreille, työnantajille ja kunnille. Kehitetään palveluja lähisuhde- ja perheväkivallan sekä seksuaalisen väkivallan uhreille. Jatketaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen tähtäävän ohjelman toimeenpanoa. -- Huolehditaan kansallisen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman toimeenpanosta.

Seksuaalisen väkivallan uhreille turvataan katkeamaton hoitoketju. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien auttamiseksi lisätään turvakotipaikkoja ja kiinnitetään huomiota paikkojen alueellisesti tasaisempaan jakautumiseen.

Sovittelun käyttöä tulee rajata lähisuhdeväkivaltarikoksissa. Tällaisten rikosten sovitteluun liittyvät piirteet, jotka saattavat vaarantaa rikoksen uhrin oikeusturvaa.

Vahvistetaan itsemääräämisoikeutta loukkaavien rikosten ennaltaehkäisyä. Seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan siten, että se turvaa paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden.

Tasa-arvo-ohjelma

54 Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen poikkihallinnollisen ohjelman toimeenpanoa jatketaan ja turvataan sen tarvitsemat resurssit. (STM, OM, SM; TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman toimeenpanoa jatketaan. Ohjelman toimeenpanoa koordinoi THL, ja toimeenpanoa seurataan muun muassa STM:n asettamassa lähi- ja perheväkivallan asiantuntijatyöryhmässä sekä sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä. Asianomaiset hallinnonalat rahoittavat toimintaansa budjettinsa puitteissa. Kevään 2013 aikana toteutettiin ohjelman osana muun muassa nuorille suunnattu seksuaalisen väkivallan vastainen verkkokampanja ”Mun kroppa. Mä päätän.”

Yhteyshenkilö: Heidi Manns-Haatanen, STM

55 Turvakotipalvelujen lisääminen ja kehittäminen hallitusohjelman tavoitteen mukaan toteutetaan sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Turvakotiverkostoa kehitettäessä huomioidaan eri käyttäjäryhmien (vammaiset, maahanmuuttajat, vainotut jne.) tarpeet ja turvakotien alueellinen kattavuus. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Esitys sosiaalihuoltolain uudistamiseksi on lausuntokierroksella ja kierroksen pohjalta laaditaan hallituksen esitys. Työryhmän esityksen mukaisesti tulee vielä selvittää, tarvitaanko turvakotipalveluista tarkentavaa lainsäädäntöä. Asia liittyy myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon ja sen rahoitukseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutokseen.

Yhteyshenkilö: Heidi Manns-Haatanen, STM

56 Matalan kynnyksen palveluja kehitetään lähisuhde- ja perheväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhreille valtakunnallisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman mukaisesti. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

Kehittämistoiminta on ohjelmoitu alkavaksi 2013 ja päättyy 2015. Asia liittyy myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon ja sen rahoitukseen ja on valmistelussa ennen sopimuksen ratifiointia. Liittyy myös sote-uudistukseen.

Yhteyshenkilö: Heidi Manns-Haatanen, STM

57 Hallitusohjelman mukaisesti sovittelun käyttöä rajataan lähisuhdeväkivaltarikoksissa. Varmistetaan esimerkiksi valtakunnallisilla ohjeilla koko maassa yhdenmukaiset lain rajoitusten mukaiset käytännöt lähisuhde- ja perheväkivaltatapauksen sovittelussa ja sovitteluun ohjaamisessa. (STM, SM, OM)

Toimenpiteet ja arviointia

STM: Rikos- ja riita-asioiden sovittelun ohjeistusta päivitetään. Varmistetaan ohjeistuksen noudattamisen merkitys lähisuhdeväkivaltatilanteissa koulutuksen avulla.

OM osallistuu rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelua koskevan toiminnan kehittämiseen olemassa olevien rakenteiden, kuten neuvottelukunnan ja sen jaostojen työskentelyn kautta.

SM: Poliisihallitus on antanut 22.11.2011 poliisia koskevan ohjeen rikosasioiden sovittelusta.

Yhteyshenkilö: Meri Paavola, STM

58 Suomi ratifioi Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi viimeistään vuonna 2013. (UM, OM, STM, SM)

Toimenpiteet ja arviointia

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Istanbulin sopimuksen) ratifiointia tarkastelleen työryhmän mietintö

(<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=274283&contentlan=1&culture=fi-FI>) valmistui 28.3.2013, ja se luovutettiin ulkoasiainministerille. Ulkomministeriön vetämässä laajassa työryhmässä oli ministeriöiden lisäksi edustajia muun muassa kansalaisjärjestöistä. Mietintö oli huhti–toukokuussa 2013 laajalla lausuntokierroksella eri viranomaisilla, kansalaisjärjestöillä ja muilla asian kannalta merkityksellisillä yhteiskunnallisilla toimijoilla. Lausuntopalautteen perusteella on tarkoitus viimeistellä hallituksen esitys niin, että se voitaisiin antaa eduskunnalle vuoden 2014 aikana.

Yhteyshenkilö: Mia Spolander, UM

59 Seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan siten, että se turvaa paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden. Uudistustyössä arvioidaan myös kaikkien seksuaalirikosten siirtämistä virallisen syytteen alaisiksi ja kategoriasta ”pakottaminen sukupuoliyhteyteen” luopumista sekä otetaan huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman tähän liittyvät toimet. (OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Erityisesti raiskausrikoksia koskeva arviomuistio (OM selvityksiä ja ohjeita 25/2012) on ollut lausuntokierroksella. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (OM mietintöjä ja lausuntoja 54/2012). Arviomuistion ja lausuntotiivistelmän perusteella laaditaan luonnos hallituksen esitykseksi vuonna 2013.

Yhteyshenkilö: Jukka Lindstedt, OM

60 Toteutetaan seksin ostoa koskevan lainsäädännön kattava arviointi ja linjataan jatkotoimenpiteet. Arvioinnissa otetaan huomioon kokemukset Ruotsin seksin ostoa koskevan lainsäädännön toimeenpanosta. (OM)

Toimenpiteet ja arviointia

Oikeusministeriö tilasi Helsingin yliopistosta seksin ostokiellon toimivuutta koskevan arvioinnin. Arviossa tuli myös ehdottaa lainsäädännön kehittämistoimia. Arviointi on julkaistu 4.9.2013. Oikeusministeriössä päätetään jatkotoimista syksyn 2013 aikana.

Yhteyshenkilö: Jukka Lindstedt, OM

3.8 TASA-ARVOTYÖN ORGANISOINTI, KEHITTÄMINEN JA VOIMAVARAT

Tasa-arvo-ohjelma

61 Tasa-arvopolitiikan organisatorinen asema ja sijainti valtioneuvostossa arvioidaan sen horisontaalinen luonne huomioiden. (STM)

Lisäksi pitkän aikavälin tavoitteena on tasa-arvoasioiden näkyminen tasa-arvoasioista vastaavan ministerin nimikkeessä.

Tasa-arvovaltuutetun itsenäisyyttä parannetaan tasa-arvolain valvontasäännösten uudistamisen yhteydessä. Yhteyshenkilö: Terhi Tulkki, STM

Tasa-arvotiedon keskus Minnan toiminnan jatkuminen varmistetaan ja toiminnalle varataan riittävät resurssit. Yhteyshenkilö: Hanna Onwen-Huma, STM

Toimenpiteet ja arviointia

Tasa-arvovyksikön sijoittumista sosiaali- ja terveysministeriössä harkitaan ottaen huomioon sen toiminnan horisontaalisuus. Tasa-arvoasioiden sijainti valtioneuvostossa harkitaan vaikuttavuus ja tuloksellisuus (VATU) -ohjelman yhteydessä, ja siirto voidaan toteuttaa siinä tapauksessa, että valtioneuvoston tasa-arvoasioista vastaavat muutkin horisontaaliset politiikka-alueet siirtyvät osaksi poikkihallinnollista kokonaisuutta.

Tasa-arvovaltuutetun itsenäisyyttä ja riippumattomuutta koskevat säännökset on lisätty tasa-arvovaltuutettua koskevaan lakiin, joka sisältyy yhdenvertaisuuslainsäädäntöä koskevaan HE-luonnokseen.

Tasa-arvotiedon keskus Minna on siirretty vuoden 2013 alusta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen. Jatkossa on tärkeää varmistaa keskuksen henkilöstö- ja muut resurssit sekä taustaorganisaatiosta riippumaton profiili ja ilme. Keskuksen verkkopalvelun tulee säilyä itsenäisenä ja erillisenä toimintona.

62 Selvitetään edelleen sukupuolivähemmistöjen asemaa ja sen parantamistarpeita ja kehitetään tasa-arvopolitiikkaa vahvistamalla vuoropuhelua järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. (STM)

Toimenpiteet ja arviointia

STM on asettanut 6.9.2013 transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain uudistamisen työryhmän. Työryhmän tehtävänä on laatia tarvittavat ehdotukset niin sanottuja lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimuksia koskevien muutosten toteuttamiseksi transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annettuun lakiin. Työryhmän tulee lisäksi arvioida mahdolliset muut transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muutostarpeet ja tehdä ehdotuksensa jatkotyöskentelyn pohjaksi. Työryhmässä ovat edustettuina muun muassa kansalaisjärjestöt, ihmisoikeusasiantuntijat, yliopistolliset sairaalat ja viranomaiset. Lisäksi työryhmä kuulee työn kannalta keskeisiä asiantuntijoita ja sidosryhmiä. Sen toimikausi jatkuu 30.9.2014 asti. Tasa-arvovaltuutettu on julkaissut raportin sukupuolivähemmistöjen asemasta Suomessa. Perus- ja ihmisoikeusyhteys henkilöiden verkosto on asettanut työryhmän tarkastelemaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilannetta Suomessa. Tarkastelu tulee pohjautumaan Euroopan neuvoston suosituksen (CM/Rec(2010)5) toimeenpanosta annettuun raporttiin ja muihin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja -suosituksiin. Työ on tarkoitus saada valmiiksi alkuvuodesta 2014.

Yhteyshenkilöt: Riitta Burrell ja Johanna Hautakorpi, STM

63 Vahvistetaan miesten asemaa koskevaa asiantuntemusta tasa-arvopolitiikassa ja miesten osallistumista tasa-arvon edistämiseen. (STM, kaikki ministeriöt)

Toimenpiteet ja arviointia

STM: Mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa pohtiva työryhmä on asetettu 31.12.2012–15.10.2014. Kevätkaudella 2013 miestyöryhmä kokoontui kuudesti. Käsiteltyjä teemoja olivat muun muassa kasvatus ja koulutus, isyys, syrjäytyminen, väkivalta, työelämä ja miestutkimus. Asiantuntija-alustuksien ja keskustelujen pohjalta työryhmä antaa väliraportin alkuvuodesta 2014.

SM: Tavoite huomioidaan sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanossa. Osana ohjelman toimeenpanoa sisäasiainministeriö järjesti 23.10.2012 seminaarin ”Pojat ja miehet – unohdettu sukupuoli?”. Seminaaria koskeva aineisto on ladattavissa sisäisen turvallisuuden ohjelman nettisivuilta www.intermin.fi/sisainturvallisuus.

Yhteyshenkilöt: Teemu Tallberg ja Hanna Onwen-Huma, STM

64 Tasa-arvoasiantuntemusta valtion alue- ja paikallishallinnossa sekä kunnissa lisätään. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on aluehallinnon tulosohtauksessa strateginen tavoite ja seurantakohde ja tämän pohjalta kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua. (VM, TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Aluehallintovirastojen strategisessa tulossopimuksessa on tavoite ”Aluehallintovirasto kehittää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelua.” Aluehallintovirastot jatkavat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulman valtavirtaistamista toiminnan sisältökysymyksissä (2012–2015). Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston (LSSAVI) johdolla tunnistetaan aluehallintovirastojen toiminnasta sukupuolten tasa-arvon kannalta relevantit toiminta-alueet, joiden pohjalta LSSAVI kokoaa aluehallintovirastojen yhteisen toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuoden 2014 loppuun mennessä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategia-asiakirjassa 2012–2015 on linjattu, että ELY-keskukset edistävät alueellista tasa-arvoa sekä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa sekä palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa.

Vuosina 2010–2013 on sosiaali- ja terveysministeriön ja Euroopan sosiaalirahaston osarahoitteisissa hankkeissa edistetty valtavirtaistamista kunnissa ja valtion aluehallinnossa. Sosiaalikehitys Oy:n koordinoimassa Valtavirtaistaminen käytäntöön - hankkeessa valtavirtaistettiin sukupuolinäkökulmaa Laitilan, Oulun ja Vantaan kaupunkien sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston, Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimintaan. Yhteistyön pohjalta tuotettu käytännönläheinen opas ja koulutusmateriaali kuntien ja valtion viranomaisten käyttöön on saatavissa Tasa-arvotiedon keskus Minnan sivustoilta. Kesällä 2013 päättyneessä Kuntaliiton ja Nytkis ry:n yhteistyöhankkeessa tasa-arvotyön lähtökohtana on puolestaan ollut Eurooppalainen paikallis- ja aluehallinnon tasa-arvon peruskirja. Pilottikuntina toimivat Espoo, Salo, Turku ja Vantaa. Hanke tuotti runsaasti tietoa sukupuolen merkityksestä kuntien toiminnassa sekä oppaat tasa-arvon edistämisestä kuntien viranhaltijoille ja luottamushenkilöille.

Yhteyshenkilö: Anu Nousiainen, VM

65 Luodaan rakennerahastotoimintaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen strategia, joka sisältää ohjeistuksen ja kriteerit siitä, miten sukupuolinäkökulma otetaan huomioon rakennerahastotoiminnan eri vaiheissa. Perustetaan tasa-arvon tukirakenne, joka kouluttaa ja konsultoi viranomaisia tasa-arvo-osaamisen kehittämisessä sekä tekee selvityksiä ja ohjaa projektitoimijoita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisessa. (TEM)

Toimenpiteet ja arviointia

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen strategia (standardi) on valmistunut, ja sitä pilotoidaan alueiden ja hallintoviranomaisten tasa-arvokoulutuksissa. Koulutukset ja konsultaatiot sukupuolinäkökulman sisällyttämiseksi uuden rakennerahasto-ohjelman suunnitteluun ja toimeenpanoon ovat meneillään. Varsinaista tasa-arvon tukirakennetta ei ole suunnitteilla, mutta nykyisen Valtava-kehittämisohjelman hankerahoituksen päättyessä 2015 alkaen suunnitellaan perustettavaksi asiantuntijaryhmä, joka seuraa tasa-arvon edistämistoimia rakennerahastotoiminnassa. Uudella ohjelmakaudella 2014+ tukitoimet rahoitetaan todennäköisesti teknisestä tuesta, ja toimien vastuutahona on hallintoviranomainen.

Yhteyshenkilö: Sari Eskola, TEM

66 Sukupuoleen perustuvan ja moniperusteisen syrjinnän sekä laajemmin sukupuolten tasa-arvon seurantaa parannetaan osana perus- ja ihmisoikeuksien seurantajärjestelmän kehittämistä ja ihmisoikeustoimintaohjelman toimeenpanoa. (VNK, SM, TEM, STM, OM)

Toimenpiteet ja arviointia

SM: Syrjinnän seurantaa on toteutettu vuosittaisilla selvityksillä koskien kaikkia syrjintäperusteita mukaan lukien moniperusteinen syrjintä. Toukokuussa 2013 julkaistiin selvitys oikeussuojan saavutettavuudesta, jossa arvioidaan myös moniperusteista syrjintää kokeneiden asemaa oikeusprosessissa. TEM: Työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäasiainministeriön kanssa on käynnistämässä hanketta työsyrynnän seurantamallin kehittämiseksi ja työsyrynnäraportin tuottamiseksi. Hankkeen tavoitteena on laatia dokumentoitu työsyrynnän seurantamalli sekä raportti työsyrynnän nykytilasta. Seurantamallia käytetään jatkossa työsyrynnän raportoinnin pohjana, niin että tiedot ovat vertailukelpoisia aiempien raporttien kanssa. OM: kansallista perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa toimeenpannaan vuosina 2012–2013, minkä jälkeen sen toteutumisesta suoritetaan ulkopuolinen arviointi.

Yhteyshenkilö: VNK

4 TASA-ARVOSELONTEON LINJAUSTEN TOIMEENPANO

Hallitusohjelman mukaisesti tasa-arvoselonteon linjaukset on otettu huomioon tasa-arvo-ohjelmassa. Tasa-arvo-ohjelma on konkreettinen väline linjausten toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Valtaosaa selonteon linjauksista toteutetaan edellä kuvatuilla tasa-arvo-ohjelman toimenpiteillä. Tässä luvussa tarkastellaan lisäksi muita kuin tasa-arvo-ohjelman toimenpiteitä tasa-arvoselonteon linjausten toteuttamiseksi. Näitä ovat erityisesti samapalkkaisuusohjelman toimenpiteet sukupuolten palkkaeron kaventamiseksi, Suomen toiminta kansainvälisessä tasa-arvopolitiikassa sekä ihmiskaupan vastainen toiminta.

Tasa-arvoselonteon linjaukset ulottuvat vuoteen 2020. Suurinta osaa selonteon linjauksista viedään eteenpäin jo tällä hallituskaudella, joko tasa-arvo-ohjelman toimilla tai muilla hallituksen toimenpiteillä. Koska linjaukset ulottuvat seuraavan vuosikymmenen alkuun, osa linjauksista jää toteutettavaksi tulevilla hallituskausilla. Nämä tasa-arvoselonteon linjaukset koskevat muun muassa työn ja perheen yhteensovittamisratkaisujen ulottamista vahvemmin eri elämänvaiheisiin, kuten ikääntyvien vanhempien hoitoon, sukupuolinäkökulman sisällyttämistä osaksi innovaatiopolitiikkaa sekä sukupuolentutkimuksen aseman vakiinnuttamista yliopistoissa ja tasa-arvokysymysten vahvempaa integrointia sektoritutkimukseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjunnassa ja palveluiden järjestämisessä tarvitaan pitkäjänteistä työtä. Tasa-arvovaltuutetun toimintaedellytysten parantaminen ja tasa-arvopolitiikan organisoinnin kehittäminen edellyttävät myös jatkossa huomiota.

Tasa-arvoselonteon linjaukset, joita toimeenpannaan muilla kuin tasa-arvo-ohjelman toimenpiteillä

TYÖELÄMÄ

3. *Sukupuolten palkkaeroja pienennetään (Tasa-arvoselonteon sivu 40); STM*

Kolmikantainen samapalkkaisuusohjelma, STM

Valtioneuvoston selonteossa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta on linjattu, että sukupuolten palkkaeroja pienennetään. Hallitus ja työmarkkinajärjestöt ovat jatkaneet samapalkkaisuusohjelman toteuttamista tavoitteenaan sukupuolten palkkaeron selkeä kaventaminen niin, että naisten ja miesten palkkaero on enintään 15 prosenttia vuonna 2015. Naiset ansaitsevat tällä hetkellä keskimäärin 83 prosenttia miesten ansioista koko työmarkkinoilla. Päättävöitteessa on edetty, mutta etenemisivauhti on liian hidäs. Lisäpanostuksia tarvitaan tavoitteeseen pääsemiseksi erityisesti palkka- ja sopimuspolitiikassa.

Samapalkkaisuusohjelma on hyväksynyt koko vaalikauden strategian, ja kolmannen kauden painopisteet on asetettu. Sisällöllisiin painopisteisiin vaikuttivat ohjelman vuonna 2010 kokonaisarviointi ja hallitusohjelman kirjaukset. Ohjelman tavoitteita varmistamaan on asetettu korkean tason johtoryhmä ja sen työtä tukeva asiantuntijaryhmä.

Samapalkkaisuusohjelma toteuttaa keskeisillä toiminta-alueilla merkittäviä hankkeita:

Palkka- ja sopimuspolitiikan osatavoitteessa toimenpiteitä ovat muun muassa sukupuolten palkkaeron tiivis seuranta ja sen kaventumisen edistäminen. Kaupan ja majoitus-, ravitsemus- ja vapaa-ajan palveluiden sopimusallalla toteutetaan Tasa-arvon vahvistaminen palkka- ja sopimuspolitiikassa -tutkimus- ja kehittämishanke vuosina 2012–2013. Hanke tutkii naisten ja miesten palkkaeroja ja arvioi työehtosopimusten ja palkkausjärjestelmien kehittämistarpeita sekä tekee kehittämisehdotukset. Hallitusohjelmahanke Työelämän muutosten vaikutukset naisten ja miesten työmarkkina-asemaan ja samapalkkaisuuteen käynnistettiin esiselvityksellä keväällä 2012. Laaja rakennemuutostutkimushanke toteutetaan vuosina 2013–2014. Samapalkkaisuusohjelman toimenpiteiden täsmentämiseksi ohjelma selvitti maahanmuuttajataustaisten naisten ja miesten työmarkkina-asemaa ja palkkausta.

Työpaikan tasa-arvosuunnitelmien kehittämisen osatavoitteessa toteutettiin kolmikantainen selvitys palkkakartoitusten toimivuudesta ja kehittämistarpeista vuosina 2011–2012. Selvitys perustui työmarkkinakeskusjärjestöjen raamisopimuksen kirjaukseen.

Palkkausjärjestelmien kehittämiseksi ja palkkatietämyksen lisäämiseksi on levitetty ja hyödynnetty samapalkkaisuusohjelman toteuttamien palkkausjärjestelmähankeiden tuloksia. Samapalkkaisuusohjelma on osallistunut Euroopan samapalkkaisuuspäivään ja järjestänyt kaksi laajaa valtakunnallista samapalkkaisuusfoorumia Helsingissä. STM toteutti valtakunnallisen viestintäkampanjan Puhutaan palkoista syksyllä 2013.

Stereotyyppisten **sukupuoliroolien purkamista** ja naisten pääsyä vaativampiin tehtäviin tuetaan NaisUrat -tutkimus- ja kehittämishankkeella. Hanke on sosiaalirahaston ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama, ja se toteutetaan vuosina 2013–2014. Hanke tukee toimihenkilönaisten sekä asiantuntija- ja keskijohdon tehtävissä toimivien naisten pääsyä vaativampiin tehtäviin. Tutkimustieto jalkautetaan organisaatioihin, joissa tehdään konkreettisia uudistuksia. Hanke toteuttaa osaltaan myös selonteon linjausta työelämän segregaaation lieventämisestä (Tasa-arvoselonteon s. 40–41).

NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA, LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA IHMISKAUPPA

1. Varmistetaan väkivallan ehkäisyn, tiedonkeruun ja tilastoinnin koordinointi ja kehittäminen (Tasa-arvoselonteon s. 45); STM, OM, SM, muut ministeriöt

OM: Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmassa koordinoitua vahvistavat toimenpiteet liittyvät paikallis- ja aluetasolle (toimenpiteet 3.2.1, 3.2.2). Istanbulin yleissopimuksen ratifiointia koskevassa työryhmämietinnössä on ehdotettu yhteensovittamiselimestä seuraavaa: "Yleissopimuksen 10 artikla velvoittaa nimeämään tai perustamaan yhteensovittamiselimien, jonka tarkoitus on sovittaa yhteen, panna täytäntöön, seurata ja arvioida niitä toimintaperiaatteita ja toimia, joita on tarkoitettu kaikkien yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Elimen tehtävänä on sovittaa yhteen tietojen kokoamista, tarkastella sen tuloksia ja tiedottaa niistä. Yhteistyöelimen tehtävät annettaisiin aluksi rikosentorjuntaneuvostolle ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Näistä aiheutuisi jonkin verran työmäärän lisäystä ja tehtävän tarkoituksenmukainen hoitaminen todennäköisesti puoltaisi henkilöstövoimavarojen lisäämistä näissä".

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmassa on tavoitteena, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastapaamisissa otetaan käyttöön väkivaltaseulakysymys osana asiakastietojärjestelmää (toimenpide 3.8.5.). Lisäksi rikosentorjuntaneuvoston väkivaltajaosto on antanut väkivallan tilastointia koskevan esityksen. Jaosto on vuonna 2012 tarkastellut eri viranomaisten tekemää väkivallan tilastointia ja kirjaamista. Pyrkimyksenä on tukea väkivallan tarkoituksenmukaisempien, kattavampien ja yhteismitallisempien kirjaus- ja tilastointikäytäntöjen kehittämistä. Jaosto on esittänyt poliisin tilastojärjestelmissä huomioon otettavien kysymysten lisäämistä mahdollisuuksien mukaan ao. viranomaisten tietojärjestelmiin THL:lle, OM:lle, Valtakunnansyyttäjänvirastolle ja Tilastokeskukselle. Väkivaltajaoston 14-kohtaiseen ehdotukseen sisältyy myös uhrin ja tekijän ikä tekohetkellä. Rikosentorjuntaneuvoston väkivaltajaosto on hakenut Oikeuspoliittiselta tutkimuslaitokselta aineiston käyttö lupaa, jotta väkivallan tilastoinnin kehittämiseksi ehdotettuja muuttujia voidaan pilotoida ja testata. Pilotointi tehdään syksyllä 2013. Tältä osin on siis jo kiinnitetty huomiota tilastoinnin kehittämistarpeisiin. Oikeus- ja rikosasiain tilastoinnin yhteistyöryhmä on asetettu toimikaudeksi 1.1.2013–31.12.2014. Uhreihin/asiakkaisiin liittyvät tilastoinnin kehittämistarpeet olisi syytä saattaa tämän ryhmän tietoon.

2. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyöhön luodaan pitkän tähtäimen kehitystavoitteet (Tasa-arvoselonteon s. 45); STM, OM, SM, muut ministeriöt

OM: Kokonaisvaltaisen ja ihmisoikeuslähtöisen näkökulman pohjalta ei ole vielä asetettu pidemmän tähtäimen kehitystavoitteita. Istanbulin yleissopimus vienee tätä eteenpäin. Uripoliittinen toimikunta on aloittanut työnsä kesällä 2013. Toimikunta huomioi työssään Istanbulin yleissopimuksen asettamat vaatimukset uhrien tukipalveluille ja kartoittaa yhtenäisiä menettelytapoja ja hyviä käytäntöjä yleissopimuksen velvoitteiden ja suositusten tavoitteiden saavuttamiseksi.

SM: Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on päätetty rikosuhripalvelujen kestävän rahoitusmallin selvittämisestä, ml. rikosuhrirahasto (toimenpide 57). Toimenpiteestä on vastuussa OM ja selvityksen tulisi valmistua tämän vuoden loppuun mennessä. Toimenpiteessä 58 on päätetty lisäksi rikosuhripalvelujen tuottajien yhteistyöjärjestelmän luomisesta erityisasiantuntemusta vaativien uhriryhmien palvelujen saatavuuden varmistamiseksi. Tästä toimenpiteestä ovat vastuussa palveluja tuottavat järjestöt ja OM. Kumpaakaan toimenpidettä ei kuitenkaan ole erityisesti suunnattu juuri naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi.

(...)

7. Ihmiskaupan vastaista toimintaa arvioidaan ja kehitetään sukupuolinäkökulmasta (Tasa-arvoselonteon s. 47); OM, SM

8. *Tehostetaan ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja auttamisjärjestelmään ohjautumista tutkittaessa prostituutiotarkoituksessa tapahtuvia ihmiskaupparikoksia (Tasa-arvoselonteon s. 47), OM, SM, STM*

Linjaukset 7 ja 8:

OM:n ihmiskauppatyöryhmän mietinnössä vuodelta 2013 on ehdotettu muun muassa, että paritus ja ihmiskauppasäännöksiin tehdään muutoksia, joiden seurauksena jatkossa aiempaa useammin paritustapauksia tullaan katsomaan ihmiskaupaksi. Jatkossa paritus, johon liittyy paritettavan painostamista, tulisi ehdotuksen mukaan lähtökohtaisesti arvioida ihmiskauppana. Mietinnössä ehdotetaan myös, että parituksen kohteelle voidaan määrätä valtion varoista avustaja oikeudenkäyntiä ja esitutkintaa varten, vaikka tällä ei katsottaisikaan olevan varsinaista asianomistajan asemaa, kuten on ihmiskaupan ja esimerkiksi kiskonnantapaisen työsyrynnän uhrien osalta. Tällä varmistettaisiin se, että myös parituksen kohteena pidettävät henkilöt (eli naiset) saavat avustajan rikosprosessiin. Avustajan saamisella on usein merkitystä siinä, onko parituksen kohteella tosiasiallinen mahdollisuus saada hänelle kuuluvia oikeuksia, esimerkiksi mahdollisia vahingonkorvauksia, ja saada tarvitsemaansa apua. Ihmiskauppatapauksissa avustajalla voi olla tärkeä rooli myös uhrin tunnistamisen kannalta. Parituksen kohteena pidetty henkilö saattaa prosessin kuluessa osoittautuakin joutuneen ihmiskaupan uhriksi, jolloin rikosnimike saattaa muuttua. Tällöin on tärkeää, että uhrilla on ollut oikeus avustajaan heti prosessin alkaessa.

SM:n asettaman Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön kehittäminen -hankkeen (SM008:00/2012) tavoitteena on selvittää ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista koskevan lainsäädännön toimivuus ja tehdä perusteltu ehdotus sen kehittämiseksi. Hankkeessa käsitellään muun muassa ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja auttamisen piiriin ohjautumiseen liittyviä kysymyksiä. Poikkihallinnollinen hanke on asetettu ajalle 1.2.2012–31.12.2014, ja siinä on laajasti edustettuna valmisteltavien asioiden kannalta keskeiset tahot. Poliisiosasto osallistuu ihmiskaupan uhrin auttamista koskevaan poikkihallinnolliseen hankkeeseen.

Poliisihallitus on antanut ohjeen (2020/2011/3768) ihmiskauppaan ja sen kaltaisiin rikoksiin puuttumisesta sekä ihmiskaupan uhrien auttamisesta. Ohje on voimassa 1.5.2012–30.4.2017. Ohjeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ihmiskauppaan ja sen kaltaisiin rikoksiin (törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, törkeä paritus ja kiskonnan tapainen työsyryntä) puuttumista ja niihin liittyvää esitutkintaa sekä menettelyä ihmiskaupan uhrien auttamisessa. Ohjeen tarkoituksena on myös edistää mahdollisten ihmiskaupan uhrien tasavertaista kohtelua ja lisätä poliisin tietoisuutta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä. Ihmiskaupparikosten torjunnan, tunnistamisen ja esitutkinnan lisäksi ohjeessa käsitellään muun muassa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään liittyviä toimenpiteitä.

SUOMEN TOIMINTA KANSAINVÄLISESSÄ TASA-ARVOPOLITIIKASSA

1. *Suomi edistää aktiivisesti sukupuolten tasa-arvoa Euroopan unionissa (Tasa-arvoselonteon s. 48); UM, kaikki ministeriöt*

Suomi on vaikuttanut aktiivisesti EU:n uutta monivuotista rahoituskautta (2014–2020) ja erityisesti Oikeudet, tasa-arvo ja kansalaisuus (REC) -ohjelmaa sekä sosiaaliset muutokset ja innovaatiot (EaSI) -ohjelmaa koskevissa neuvotteluissa. Tavoitteena on ollut, että sukupuolten tasa-arvo on vahvasti mukana myös uuden rahoituskauden ohjelmissa sekä omana osionaan että valtavirtaistettuna tavoitteena ja että tasa-arvoa koskevan ohjelmatyön jatkuvuus turvataan. Suomi on tukenut EU:n tasa-arvoinstituutin EIGE:n työtä muun muassa toimien instituutin hallintoneuvostossa ja

asiantuntijaryhmässä sekä teemakohtaisissa työryhmissä. Myös Tasa-arvotiedon keskus Minna on keskeinen EIGE:n yhteistyökumppani, joka tiedottaa säännöllisesti Suomessa EIGE:n toiminnasta.

2. *Suomi jatkaa aktiivista tasa-arvon edistämistä Yhdistyneissä kansakunnissa (Tasa-arvoselonteon s. 48); UM; kaikki ministeriöt*

Erityisesti valmistautuminen vuonna 2013 maaliskuussa pidettyyn YK:n naisten asema -komitean (CSW) 57. kokoukseen yhdessä muiden samanmielisten maiden kanssa auttoi nostamaan tasa-arvokysymykset sekä naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan vähentämisen merkittäväksi teemaksi laajalla rintamalla kansainvälisesti. Tämä korostui myös Suomessa sekä ministeriöiden että eduskunnan ja kansalaisjärjestöjen painotuksissa ja yhteistyössä. Tuloksena olivat onnistuneeseen lopputulokseen johtaneet päätöslauselmaneuvottelut toisin kuin CSW:n edellisessä istunnossa vuonna 2012.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistäminen on yksi keskeisimmistä teemoista, joita Suomi on korostanut kansainvälisissä kokouksissa ja päätöslauselmaneuvotteluissa. Edellä mainittu valmistautumisprosessi YK:n naisten asema -komitean 57. istuntoon edisti merkittävästi EU:n roolin selkiinnyttämistä ja EU:n toimintakyvyn palauttamista.

Suomi julkaisi toisen kansallisen 1325-toimintaohjelmansa kesäkuussa 2012. Se sisältää indikaattorit, joiden avulla seurataan toteutumista UM:n vetämässä laajassa seurantar ryhmässä. Kansainvälisessä yhteistyössä Suomi kiinnittää johdonmukaisesti huomiota 1325-teeman näkymiseen ja sisällyttämiseen yhteisiin lausuntoihin ja asiakirjoihin. Näistä voidaan mainita aloitteellisuus turvallisuusneuvostossa, Suomen YK-edustuston tapahtumat, jotka muun muassa mahdollistaneet konfliktimaiden naisten oikeuksien puolestapuhujien vierailun esittämään naisten näkemyksiä ja suosituksia suoraan turvallisuusneuvostolle. 1325-teemaa korostetaan myös Suomen toiminnassa kansainvälisen rauhanvälitystoiminnan edistämiseksi. Tähän kuuluvat muun muassa Suomen ja Turkin yhteistyö ja tuki YK:n useille koulutus- ja muille toiminnoille.

Suomi on tukenut YK:n tasa-arvojärjestö UN WOMEN:ia sen perustamisesta lähtien ja nostanut merkittävästi tukeaan vuosittain. Suomi on rahoittanut erikseen myös YK:n ”UN Action Against Sexual Violence in Conflict” -ohjelmaa.

3. *Tasa-arvon edistäminen ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kehityspolitiikassa varmistetaan (Tasa-arvoselonteon s. 49); UM*

Vaikka Suomen henkilöstö- ja rahallinen resursointi on selvästi pienempi kuin keskeisillä jäsenmailla, Suomi on antanut aktiivisen panoksen yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Samoin Suomi näkee toimintasuunnitelman keskeisenä EU:n toiminnan kehittämisvälineenä. Suomen edustustot ovat osallistuneet resurssiensa mukaan työnjakoon komission ja jäsenmaiden sopimalla tavalla.

Suomi oli aktiivisesti ajamassa ilmasto ja ympäristöfoorumeilla vuonna 2013 hyväksyttyä periaatetta naisten tasa-arvoisesta osallistumisesta kaikkiin päätöksentekoihin, työryhmiin sekä kansallisiin valtuuskuntiin.

Vuosituhtavoitteiden seurannassa erityisesti äitiyskuolleisuuden vähentämisessä ei tavoitteeseen päästä. Tarvittavien toimenpiteiden monimuotoisuuden ja myös tilastoseurannassa kohdattujen ongelmien vuoksi yksittäisten toimien ja niiden vaikutusten arviointi on todettu hyvin haastavaksi. Tavoite sinänsä säilyy tärkeänä, mutta Suomi, yhdessä kaikkien muiden toimijoiden kanssa, laatii ja toteuttaa ohjelmia laajoina seksuaalisten terveyspalvelujen ja oikeuksien kirjona, jossa pyritään mahdollisimman suureen kustannustehokkuuteen.

4. Suomi edistää aktiivisesti sukupuolten tasa-arvoa pohjoismaisessa yhteistyössä sekä Euroopan neuvoston ja OECD:n toiminnassa (Tasa-arvoselonteon s. 49); UM, kaikki ministeriöt

Pohjoismaisessa tasa-arvoyhteistyössä Suomen painottamia teemoja ovat viime vuosina olleet kestävään kehitykseen ja ilmastonmuutoksen vastaiseen työhön liittyvät sukupuolten tasa-arvon kysymykset sekä valtavirtaistamisen kehittäminen niin ministerineuvoston työssä kuin kansallisissa politiikoissa. Vaikka skandinaavisten kielten vahva painotus pohjoismaisessa yhteistyössä asettaakin haasteita suomalaisten osallistumiselle ja tulosten hyödyntämiselle, ovat suomalaiset olleet kohtuullisesti mukana lähes kaikessa ministerineuvoston rahoittamassa toiminnassa.

Euroopan neuvosto uudisti komitearakennettaan 2011 ja muutti tasa-arvoasioiden aiemmin 47-jäsenisen johtokomitean 16 asiantuntijajäsenen muodostamaksi tasa-arvokomissioksi. Tasa-arvokomission ensimmäisen kaksivuotiskauden aikana on muun muassa kehitetty ja selkiytetty EN:n uutta poikkihallinnollista tasa-arvo-ohjelmaa, laadittu selvitys ”Women’s Access to Justice” ja järjestetty mediaa ja stereotypioita käsittelevä konferenssi. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan suosituksen Rec (2002)5 toimeenpanoa seurataan viimeisen kerran ennen Istanbulin sopimuksen voimaantuloa. Uusi ohjelma painottaa tasa-arvonäkökulman sisällyttämistä kaikkien johtokomiteoiden työhön, ja niihin on siksi nimetty tasa-arvoraportoijia. Rotaation mukaisesti jäsenmaista valitaan 2013 kahdeksan uutta asiantuntijaa väistyvien (ml. Suomi) jäsenten tilalle.

Suomi hyödyntää myös omia kehitysyhteistyöhankkeitaan arvioidessaan OECD:n kehittämää GENDERINDEX -järjestelmää.

Liite 1. Valtavirtaistettavat hankkeet (tilanne elokuussa 2013)

	Hanke	Toimikausi	Yhteyshenkilö	Lyhyt kuvaus hankkeesta ja sen sukupuolinäkökulmasta
VM	Kuntauudistus	Hallituskausi	Päivi Laajala	Sukupuolten tasa-arvoa edistetään kuntarakennemuutoksissa jatkamalla ja tukemalla uudistuksen sukupuolivaikutusten arviointia. Kuntauudistuksen tasa-arvovaikutusten arvioinnin laajuus ja laatu täsmennetään uudistuksen etenemisen myötä. Arviointi toteutetaan yhteistyössä VM:n, Kuntaliiton ja STM:n kanssa. Kuntarakennelaki tuli voimaan 1.7.2013. Lain valmistelussa on arvioitu vaikutuksia myös sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta hyödyntäen ARTTU-arviointitutkimusohjelman tasa-arvoa koskevaa tutkimusta. Kuntarakennelakiluonnos lähetettiin lausunnonlehtimarraskuussa 2012, ja lausuntojen antamisen määräaika päättyi 7.3.2012. Hallituksen esityksessä kuntarakennelakeiksi huomioitiin osa saaduista lausunnoista. Kuntauudistuksen seuranta- ja arviointihankkeen suunnittelu käynnistyy keväällä 2014 (käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa). Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistyi keväällä 2012. Uudistuksessa tarkastellaan neljää osa-aluetta, jotka ovat kuntatalous, johtaminen ja toimitukset, demokratia sekä kunnat ja markkinat. Kuntalain uudistusta valmistellaan siten, että HE kuntalaiksi valmistuu keväällä 2014. Erityisesti tasa-arvonäkökulma liittyy demokratiakokonaisuuteen ja siinä luottamushenkilöiden toimintaedellytysten tarkasteluun. Myös toimitukset ja johtaminen -kokonaisuudessa tasa-arvonäkökulmalla on merkitystä. Lain valmistelussa huomioidaan muun muassa vaikutusten arviointi sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta.
OM	Yhdyskuntaseuramuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus	2012–2014	Anne Hartoneva	Valmistellaan yhtenäinen yhdyskuntaseuramusten täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntö. Kyse on pääosin nimenomaan täytäntöönpanovaiheesta, joten esitutkintaan, syyttämiseen ja tuomitsemiseen liittyvät seikat jäävät vähemmälle huomiolle. Pääasialliset toimijat ovat OM ja Rikosseuraamuslaitos. Sukupuolivaikutuksista on pyydetty kannanottoja toimikuntamietinnön lausuntokierroksella. Hanke on edennyt HE:n valmisteluvaiheeseen. HE annetaan keväällä 2014.
UM	Taloudellisten ulkosuhteiden ohjelma	2012–	Anne Ahonen Kent Wilska	Ulkosivustoministeriö teettää kesän 2013 aikana selvityksen "Sukupuolten tasa-arvo globaaleissa arvoketjuissa ja kaupankäyntiä tukevan kehitysyhteistyön rooli naisten ja miesten välisen tasa-arvon ja naisten työllisyyden edistämisenä kehitysmaissa". Selvitys tulee perustumaan pääasiassa tutkimustiedon analyysiin, ja pyrkii osoittamaan globaaleihin arvoketjuihin integroitumiseen liittyviä tasa-arvonäkökohtia. Lisäksi tutkimustiedosta ja tapausesimerkeistä kerätään parhaita käytäntöjä ja analysoidaan eri tapoja ja instrumentteja, joilla tasa-arvokehitystä ja naisten työllisyyttä kehitysmaissa voidaan tukea kauppapolitiikan ja kauppaa tukevan kehitysyhteistyön kautta. Selvityksessä analysoidaan kolmea kansainvälisen kaupan pääryhmää: teollisuustuotteita, maataloustuotteita ja palveluita. Näiden ryhmien sisällä on valittu esimerkkisektoreiksi tekstiili- ja elektroniikkateollisuus; kasvien, vihannesten ja hedelmien tuotanto sekä turismiteollisuus. Sektorivalinta on tehty painottaen vientisuuntautunutta teollisuutta, jossa on suhteellisen korkea naisten osuus työvoimasta.
SM	Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia	21.12.2011–31.1.2013	ylijohtaja Jorma Vuorio Jarmo Tiukka- nen, Sanna Sutter, Jutta Gras	Hankkeessa laaditaan kokonaisvaltainen Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia, jossa pyritään ennakoimaan Suomeen kohdistuvan maahanmuuton määrää sekä laatua ja niiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan. Strategiassa tulee käsitellä tasapuolisesti kaikkia Suomen kannalta keskeisiä maahanmuuton alueita huomioiden erityisesti EU:n linjaukset. Hanketta toteuttamaan on perustettu työryhmä ja sihteeristö. Työryhmän puheenjohtajana toimii Pentti Visanen ja siinä on jäsenenä nelisenkymmentä eri viranomaisen ja järjestöjen edustajaa. Hankkeen kohderyhmää on tarkoitus tarkastella ja vaikutuksia arvioida sukupuolinäkökulmasta, myös ihmisiä koskevia taustatietoja pyritään erittelemään sukupuolen mukaan. Hankkeen toteuttaminen aloitettiin vuoden 2012 puolella ja käsiteltävät substanssikysymykset alkavat vasta hahmottua. Sen myötä pystytään sukupuolinäkökulmakin ottamaan jatkossa työhön mukaan. Strategia-asiakirjaluonnosta arviointi sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten näkökulmasta 12.12.2012 järjestetyssä työpajassa, johon kutsuttiin hanketyöryhmän ulkopuolisia viranomais- ja järjestöedustajia. Arviointien tulokset otettiin huomioon strategia-asiakirjaehdotuksen jatko-valmistelussa ja maininta arvioinnin suorittamisesta kirjattiin työryhmän ehdo-

				tukseen Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiaksi. Arvioinnista laadittu raportti on saatavissa hankkeen verkkosivuilta www.intermin.fi/maahanmuutto2020 . Työryhmän ehdotus oli helmi-maaliskuussa 2013 laajalla lausuntokierroksella, jonka kautta myös levitettiin tietoa suoritetuista arviointiprosesseista. Saadussa lausuntopalautteessa pidettiin yleisesti hyvänä, että arviointi oli tehty. Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi otetaan huomioon strategian pohjalta laadittavassa toimenpideohjelmissa.
OKM	Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015	1.1.2012–31.12.2015	Georg Henrik Wrede, Tarja Tolonen	Nuorisolain (72/2006) 4§ mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi nuorisopolitiikan kehittämisohjelman. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopolitiikantavoitteet sekä suuntaviivat alueiden ja kuntien nuorisopolitiiselle ohjelmatyölle. Ohjelmassa lapsiin ja nuoriin liittyvät näkökohdat otetaan huomioon erityisesti lasten kasvun ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta. Lapsi- ja nuorisopolitiikan ohjelman toteuttamiseen myönnetään vuosittain n. 3 miljoonaa euroa, 2012 myönnettiin 3 550 000 euroa, joista 1 miljoonaa myönnetään alueelliseen kehittämistyöhön ELYjen kautta. Myönnettyiltä hankkeilta pyydetään myös sukupuolittain tietoa hankkeeseen liittyvistä tai siinä toimivista nuorista ja työntekijöistä. Hankerahoitusta saaneita informoidaan tiedonkeruusta ja vaikutusten arvioinnista. Kevät 2013: Tilastointi alkaa, sukupuolisensitiiviset hankkeet käynnissä
STM	Köyhyyttä, syrjäytymistä ja terveysongelmia vähentävä toimintaohjelma	10.1.2012–31.3.2015	Marja-Liisa Parjanne	Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä toimenpideohjelma sisältää toimia, joilla puututaan työttömyyteen ja köyhyyteen, terveyseroihin sekä ihmisten näköalattomuuteen ja osattomuuteen. Ohjelman toimeenpanossa on sitouduttu ottamaan huomioon naisten ja miesten väliset hyvinvointi- ja terveyserot. Ohjelma on poikkihallinnollinen ja koostuu useasta hallitusohjelman kärkihankkeesta. Toimenpideohjelmaa koordinoi STM ja toteuttamista johtaa sosiaali- ja terveyspoliittinen ministerityöryhmä. Toimenpideohjelman tammikuussa 2012 asetetussa laaja-alaisessa ohjausryhmässä ovat edustettuina eri ministeriöt, Kuntaliitto, työmarkkina- ja kansalaisjärjestöt, kirkkokunnat sekä RAY ja Veikkaus Oy. Toimenpideohjelman näkökulmassa sekä yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoimissa otetaan huomioon kaikenikäiset miehet ja naiset. Toimenpideohjelman kärkihankkeille asetetaan tavoitteet, joiden saavuttamista ja vaikuttavuutta arvioidaan hyvin valitulla indikaattoripaketilla. Kaikki indikaattoreiden tiedot eritellään sukupuolen mukaan, mikäli tieto suinkin on saatavilla ja arvioidaan miesten ja niiden perusteella naisten tilannetta ja mahdollisesti tarvittavia lisätoimenpiteitä. Ohjelman puitteissa järjestettiin korkean tason teemapäivä 14.6.2012 "Hyvät eväät elämälle" (mukana mm. tasavallan presidentti ja 6 ministeriä). VN:n TEA-työryhmän strategisena tutkimushankkeena SOTERKO laati selvityksen Poliittikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen ja hyvinvointierojen vähentämisessä, selvitys valmistui 31.1.2013. SOTEPOL hyväksyi ohjelman tavoiteindikaattorit helmikuussa 2013. Ohjelman seuranta-indikaattorit on eritelty sukupuolen mukaan.
MMM	Kansallinen metsäohjelma	Hallituskausi	Marja Kokkonen	Kansallinen metsäohjelma (KMO) 2015 sisältää metsäpolitiikan keskeiset linjaukset. Ohjelman toiminta-ajatuksen mukaisesti metsien kestävä hoito ja käyttö luovat kasvavaa hyvinvointia. Ohjelman visio tähtää vuoteen 2020, jolloin metsäala on vastuullinen biotalouden edelläkävijä. Metsiin perustuvat elinkeinot ovat kilpailukykyisiä ja kannattavia ja metsäluonnon monimuotoisuus ja muut ympäristöhyödyt ovat vahvistuneet. KMO 2015 jatkaa kolmen teeman ympärillä: naismetsänomistajien tarpeiden huomioiminen asiakkaana, metsäalan ammatit soveltuvat myös naisille, luottamustehtäviin naisia. Tarkistetun ohjelman väliarviointi on meneillään keväällä 2013. Tarkistukset sisällytetään osaksi metsäpoliittista selontekoa, joka annetaan eduskunnalle tammikuussa 2014. Hankkeen kohderyhmää ja vaikutuksia on tarkasteltu sukupuolinäkökulmasta.
LVM	Oikeudenmukaista ja älykästä liikennettä selvittävä työryhmä	3.2.2012–31.12.2013	Risto Murto, Tuomo Suvanto	Selvitystyön tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva siitä, kuinka Suomen kannattaisi edetä tiemaksujen käyttöönotossa pitkällä aikavälillä. Selvityksessä tulee tarkastella tiemaksujen teknisiä, liikenteellisiä, taloudellisia ja lainsäädännöllisiä kysymyksiä. Vaikutustarkasteluja tehdään vuonna 2013, ja tiemaksujen vaikutukset eri sukupuolille sisältyvät vaikutusarvioon.
VNK	Hallitusohjelman toimeenpanon seuranta	Hallituskausi	Taina Kulmala, Ulla Rosenström	VNK:n valtavirtaistettavana hankkeena on hallitusohjelman toimeenpanon seuranta. Seurannassa sukupuolinäkökulma huomioidaan siten, että hallitusohjelman etenemisraportoinnin osana olevat indikaattoritiedot esitetään niiltä osin kuin mahdollista naisten ja miesten näkökulmasta. Tämän lisäksi Findikaattori-palvelun niihin indikaattoreihin, joihin on olemassa sukupuolijakauman mukaista tietoa, luodaan linkit ko. tietoon.

TEM	Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus – strateginen ohjelma	2011–2015	Leena Pentikäinen	Keväällä 2012 hallitus tekee ohjelman pohjalta periaatepäätöksen, jossa määritellään työpoliittiset linjaukset sekä työvoimapolitiikan sisällön ja rakenteiden kehittämisen suuntaviivat. Tämän jälkeen siirrytään näiden toimeenpanoon. Tasa-arvotavoite on huomioitu hallituksen työpolitiikan periaatepäätöksessä sekä sen toimeenpanossa. Hankkeen tasa-arvotavoitteet on määritelty ja niitä on toimeenpantu. Työpolitiikan analyyseissa työmarkkinatilanne on raportoitu sukupuolen mukaan, esim. työttömyys- ja työllisyystilanne sukupuolen mukaan.
YM	Kestävä kulutus ja tuotanto (KULTU) - kokeiluhanke	alkaa kesällä 2012	Taina Nikula	Vähemmästä viisaammin - Kestävän kulutuksen ja tuotannon v. 2012 päivitetystä ohjelmasta on kahdeksan kokeiluhanketta. Niistä yhteen, Ekotehokkuutta kotitalouksien arkeen ja muutostilanteisiin -hankkeeseen valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulma. Ohjelma ja ehdotukset VNP:ksi löytyvät linkistä http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kulutus_ja_tuotanto
PLM	Puolustusvoima-uudistus	2011–2015	Olli Suonio, Kati Mikkonen, Esa Janatuinen	Puolustusvoimauudistuksen yhtenä tavoitteena on henkilöstörakenteen uudistaminen. Sukupuolivaikutusten arvioinnin toteuttaa Pääesikunnan henkilöstöosasto puolustusministeriön ohjauksessa. Tavoitteena on seurata PV-uudistuksen vaikutuksia eri tehtävä- ja ammattiryhmissä palveleviin eri-ikäisiin miehiin ja naisiin. Sukupuolivaikutusten arvioinnin ensimmäinen vaihe toteutettiin keväällä 2012 ja toinen vaihe syksyllä 2012. Tulosten mukaan muutoksen kohteena oli sekä absoluuttisesti että suhteessa kaikkiin työntekijöihin enemmän alempien vaativuusluokkien (pienempipalkkaisia) ja vanhempien ikäryhmien työntekijöitä. Muutoksen kohteena oleminen korostui myös hieman naisten keskuudessa. Arviointia jatketaan 2013, 2014 ja 2015, jolloin muun muassa selvitetään ketkä lopulta jäävät ilman korvaavaa työtä PV:ssä ja niiden miesten ja naisten lukumääriä, jotka ovat vuosien 2013–14 aikana ottaneet vastaan jonkinlaisen työnantajan tarjoaman irtisanoutumistukipaketin.

Liite 2. Markkinaehtoisesti toimivien valtio-omisteisten yhtiöiden ja valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien erityistehtävayhtiöiden hallituspaikat, naisjäsenten lukumäärä ja prosenttiosuus sekä valtion asettamien tavoitteiden toteutuminen vuosina 2010 ja 2013 pidettyjen yhtiökokousten jälkeen

Ryhmä 1 Valtion kokonaan omistamat yhtiöt

	2010			2013		
	Yhteensä	Naisia	%	Yhteensä	Naisia	%
Altia	6	3	50,0	7	4	57,1
Arctia Shipping/uusi				5	2	40,0
Destia	5	2	40,0	5	2	40,0
Edita(Nordic Moming)	7	4	57,1	6	3	50,0
Educode/myyty	5	3	60,0			
Govemia	3	1	33,3	4	2	50,0
Hella	9	4	44,4	8	4	50,0
Labtium/myyty	5	2	40,0			
Leijona Catering/uusi				6	3	50,0
Meritaito/uusi				6	3	50,0
Motiva	6	3	50,0	5	3	60,0
Solidium	7	3	42,9	7	3	42,9
Suomen Erillisverkot/uusi				8	4	50,0
Suomen Lauttaliikenne	5	2	40,0	5	2	40,0
Suomen Rahapaja	6	2	33,3	7	3	42,9
Suomen Viljava	5	3	60,0	5	2	40,0
VR	8	3	37,5	8	3	37,5

Ryhmä 2 Valtiolla enemmistö, listaamattomat (osakassopimusrajoite ja/tai toimialan erityispiirteet)

	2010			2013		
	Yhteensä	Naisia	%	Yhteensä	Naisia	%
Boreal	5	1	20,0	5	2	40,0
Kemijoki	7	1	14,3	7	1	14,3
Patria	6	2	33,3	6	1	16,6
Raskone	6	3	50,0	6	3	50,0
Vapo	6	2	33,3	6	2	33,3

Ryhmä 3 Valtio vähemmistöomistaja, listaamattomat (vähäinen omistusosuus ilman nimeämisoikeutta/Arek,FCG; osakassopimusrajoite/valtiolla vain yksi paikka: ADCH, SSPK; erityispiirteet)

	2010			2013		
	Yhteensä	Naisia	%	Yhteensä	Naisia	%
Arek/myyty	7	1	14,3			
Art and Design City Hki	7	1	14,3	7	1	14,3
Ekokem	7	3	42,9	7	3	42,9
FCG/myyty	7	1	14,3			
Fingrid/siirretty VM:lle	7	2	28,6			
Gasum	sisäinen hallitus					
Silta/myyty	6	0	0,0			
Suomen Siemenperunakeskus	6	0	0,0	6	0	0,0

Ryhmä 4 Valtioenemmistöiset pörssiyritykset

	2010			2013		
	Yhteensä	Naisia	%	Yhteensä	Naisia	%
Finnair	8	3	37,5	7	3	42,9
Fortum	7	3	42,9	7	3	42,9
Neste Oil	8	3	37,5	7	3	42,9

Ryhmä 5 Pörssiyritykset, joissa valtio vähemmistöomistaja (Solidium Oy)

	2010			2013		
	Yhteensä	Naisia	%	Yhteensä	Naisia	%
Elisa	7	2	28,6	7	2	28,6
Kemira	7	3	42,9	5	2	40,0
Metso	8	2	25,0	8	2	25,0
Outokumpu	8	3	37,5	8	2	25,0
Outotec/uusi				7	2	28,6
Rautaruukki	7	3	42,9	7	3	42,9
Sampo	8	2	25,0	8	4	50,0
Sponda/myyty	6	2	33,3			
Stora Enso	8	2	25,0	10	3	30,0
Talvivaara/uusi				9	3	33,3
Telia Sonera	11	3	27,3	8	3	37,5
Tieto	10	1	10,0	8	2	25,0
Tikkurila/myyty	5	2	40,0			